

ŠIAULIŲ UNIVERSITETAS

MUZIKOS PEDAGOGIKOS IR VIZUALIŲJŲ MENŲ KATEDRA

MARIJA DRAGŪNIENĖ

**PRIEŠMOKYKLINIO AMŽIAUS VAIKŲ PAPILDOMO
UGDYMO RAIŠKA IKIMOKYKLINĖSE UGDYMO
ĮSTAIGOSE (DARŽELIUOSE): TĖVŲ POŽIŪRIO
ANALIZĖ**

MAGISTRO DARBAS

Darbo vadovė

prof. dr. Diana Strakšienė,

lekt. A. Kavaliauskienė

Šiauliai, 2018

BAIGIAMOJO DARBO SAŽININGUMO DEKLARACIJA

Patvirtinu, kad mano Marijos Dragūnienės magistro darbo tema Priešmokyklinio amžiaus vaikų papildomo ugdymo raiška ikimokyklinėse ugdymo įstaigose (darželiuose): tėvų požiūrio analizė yra originalus autorinis darbas, mano pačios atliktas savarankiškai. Darbas nebuvo pateiktas ar naudotas jokiaje kitoje mokymo įstaigoje. Darbe nėra plagijavimo, sukčiavimo ar kitų mokslo etikos pažeidimų.

Marija Dragūnienė

Dragūnienė M. Priešmokyklinio amžiaus vaikų papildomo ugdymo raiška ikimokyklinėse ugdymo įstaigose (darželiuose): tėvų požiūrio analizė. Magistro darbas/vadovės prof. dr. Diana Strakšienė, lekt. A. Kavaliauskienė; Šiaulių universitetas, Muzikos pedagogikos ir vizualiųjų menų katedra. – Šiauliai, 2018. – p.59

SANTRAUKA

Darbe aptariamas priešmokyklinio amžiaus vaikų papildomo ugdymo teorinis aspektas, nagrinėjami priešmokyklinio amžiaus vaikų papildomos (neformalios) raiškos ypatumai ikimokyklinėje ugdymo įstaigoje. Magistro darbo tikslas – atskleisti tėvų požiūrį į priešmokyklinio amžiaus vaikų papildomo ugdymo raiškos ypatumus darželiuose. Darbo tikslui pasiekti išskirti šie uždaviniai: aptarti priešmokyklinio amžiaus vaikų psichosocialinės raidos ypatumus; išanalizuoti priešmokyklinio ugdymo(si) sampratą, tikslus ir uždavinius; apibūdinti papildomo ugdymo raiškos tendencijas darželiuose; išnagrinėti priešmokyklinio amžiaus vaikų papildomo ugdymo formas ir būdus; ištirti tėvų požiūrį į priešmokyklinio amžiaus vaikų papildomo ugdymo užsiėmimus darželiuose. Tyrimo objektas yra priešmokyklinio amžiaus vaikų papildomas ugdymas ikimokyklinio ugdymo įstaigoje. Tyrimas atliktas Kauno miesto keturiuose lopšeliuose – darželiuose „X“. Kiekybiniu tyrimu buvo siekiama išsiaiškinti tėvų požiūrį į papildomo ugdymo užsiėmimus ikimokyklinėse ugdymo įstaigose.

Išanalizavus mokslinę literatūrą gautos šios išvados: psichosocialinė raida yra labai reikšminga vaiko vystymuisi. Ji prasideda nuo bendravimo, kontakto su tėvais iš kurio vystosi vaiko socializacija. Priešmokyklinio amžiaus vaikui labai svarbu turėti savigarbą, kurios turėjimas padeda jaustis jam drąsiau, aktyviu, nebijoti naujovių. Priešmokyklinis ugdymas, tai į vaiką ir į šeimą orientuotas ugdymas, kuris padeda subręsti mokyklai. Pagrindiniai uždaviniai – atsižvelgiant į vaiko galias užtikrinti priešmokyklinio ugdymo kokybę, įgyvendinti vaiko ugdymą atitinkantį vaiko raidai. Papildomas ugdymas teikiamas papildomo ugdymo mokytojo. Jis vykdomas pagal patvirtintus ikimokyklinės įstaigos planus ir yra sudėtinė švietimo sistemos dalis.

Atliktas tyrimas atskleidė: tėvai papildomu ugdymu įstaigoje yra patenkinti, pastebi vaikų pažangą. Tačiau dėl riboto krypčių pasirinkimo galimybių, jie ieško tinkamų už ikimokyklinės įstaigos ribų.

Dragūnienė M. Explanation of Complementary Education for Children in Preschool Institutions (Kindergarten): Analysis of Parental Viewpoint. Master's work / prof. dr Diana Straksiene, lect. A. Kavaliauskiene; Siauliai University, Department of Music Pedagogy and Visual Arts. - Siauliai, 2018. - p.59

SUMMARY

The master's thesis discusses theoretical aspects and peculiarities of supplementary education in pre-school educational institutions. Supplementary education is regarded as extra-curriculum education. The object of the research is the role of the supplementary education with the focus on parent's views on this type of education. The research was structured to the following tasks: to evaluate significance of psychosocial development of pre-school children; to analyze the concept, goals and objectives of the pre-primary education; to review the tendencies of the expression of supplementary education; to study the forms and methods of supplementary education; to outline the attitude of parents towards pre-school children extra-curriculum activities. This study was performed basing on surveys carried out in four kindergartens "X" in the city of Kaunas. The quantitative approach was applied for study's purposes.

The following conclusions were made after the analysis of scientific literature: psychosocial development is very important for the development of a child. It starts with communication, contact with parents, from which the child's socialization develops. It is very important for a child of pre-school age to have self-esteem. This helps to feel courageous, active, and not afraid of innovation. Pre-primary education is a child-centered and family-oriented education which helps to mature for school. The main tasks: to ensure the quality of pre-school education, in accordance of the ability of the children; to implement children's education in accordance with the child's development. Additional education is provided by an additional teacher. It is run in accordance with approved pre-school plans and is an integral part of the education system.

The study concluded that parents look very positively at the supplementary education in kindergartens, but do not consider it to be sufficient. In addition, they search for other supplementary education outside the pre-school institutions.

TURINYS

ĮVADAS	6
1. PRIEŠMOKYKLINIO AMŽIAUS VAIKŲ PAPILDOMO UGDYMO TEORINIS ASPEKTAS	8
1.1. Priešmokyklinio amžiaus vaikų psichosocialinės raidos apžvalga.....	8
1.2. Priešmokyklinio ugdymo(si) samprata Lietuvos švietimo dokumentuose	10
1.3. Priešmokyklinio ugdymo(si) programa, tikslai ir uždaviniai	12
1.4. Priešmokyklinio amžiaus ugdytinių pasiekimų ir kompetencijų apžvalga	15
2. PRIEŠMOKYKLINIO AMŽIAUS VAIKŲ PAPILDOMOS (NEFORMALIOS) RAIŠKOS YPATUMAI IKIMOKYKLINĖSE UGDYMO ĮSTAIGOSE	18
2.1. Priešmokyklinio amžiaus vaikų papildomo (neformalaus) ugdymo apibrėžtis	18
2.2. Papildomo ugdymo svarba priešmokyklinio amžiaus vaikų raidai	20
2.3. Priešmokyklinio amžiaus vaikų papildomo ugdymo formos	21
2.3.1. Muzikinis ugdymas	24
2.3.2. Dailinis ugdymas	26
2.3.3. Judesio raiška	29
3. TĖVŲ POŽIŪRIS Į PAPILDOMO UGDYMO UŽSIĖMIMUS IKIMOKYKLINĖSE UGDYMO ĮSTAIGOSE	32
3.1 Tyrimo metodika ir organizavimas	32
3.2 Tyrimo duomenų analizė	33
IŠVADOS	44
LITERATŪRA.....	45
PRIEDAI	50

IVADAS

Temos aktualumas

Šiuolaikinėje visuomenėje kyla vis daugiau klausimų, ar reikalingas priešmokyklinis ugdymas vaikui, nelankiusiam darželio. Priešmokyklinio ugdymo pedagogai vienareikšmiškai teigia – vaikas turi pasiruošti mokyklai. „Vaikystė amžiaus tarpsnis, pasižymi intensyviu fiziniu ir psichiniu vystymosi periodu, kuriame dedami sveikatos pagrindai, formuojasi žmogaus savimonė, gyvenimo būdas ir įpročiai. Jo aktyvumas reiškiasi žaidimu, mokymusi, darbu“ (Adaškevičienė, 2013). Darželis laikomas pereinamąja institucija iš šeimos į mokyklą. Jis išlygina tą, labai ryškią sieną, tarp šeimos ir mokyklos. Priešmokyklinis ugdymas yra vienas iš išlyginimo procesų tarp darželio ugdymo ir mokyklos. Dabartinė švietimo reforma reikalauja šiuolaikiško ikimokyklinio ugdymo pedagogo, orientuoto į nuolatinę kaitą, kompetencijas, gebančio valdyti ugdymo procesą darželyje. Visada ieškoti naujovių, kaip sudominti vaiką, turi ir papildomo ugdymo mokytojas (Voitechovič, 2005). Neformalus ugdymas kiekvieną dieną tampa vis svarbesnis Lietuvos švietimo kontekste. Jis papildo formalųjį švietimą ir ugdo visapusišką asmenybę. Tinkamas užimtumas vaikus skatina turiningai leisti laisvalaikį, taip pat ugdyti kompetencijas (Skirmantienė, 2013).

Lietuvos Respublikos švietimo įstatymuose (2011) „Papildomu ugdymu“ pavadinta visa popamokinė veikla. Ji apibūdinama trimis pagrindinėmis sąvokomis: formalus, neformalus ir informalus ugdymas. Ugdymo tikslas – paruošti vaiką (asmenybę) sėkmingam gyvenimui nuolat kintančioje, dinamiškoje visuomenėje, ugdyti įgūdžius, padėsiančius jam mokykloje tapti motyvuota ir kūrybiška asmenybe. Neformalųjį ugdymą renkasi tėvai, norėdami savo vaikus papildomai lavinti vienoje ar kitoje srityje. R. Makarskaitė (2002) teigia, kad neformalus ugdymas, tai sudedamoji švietimo sistemos dalis, skirta atskleisti vaikų gebėjimus bei polinkius, plėtoti saviraišką, kūrybiškumą, turiningai praleisti laisvalaikį, įgyvendinti socializaciją ir nusikalstamumo prevenciją. Neformalusis vaikų ugdymas Lietuvoje tampa vis aktualesne tema, todėl tyrinėjama vis įvairesniais aspektais. Papildomojo ugdymo reikšmę asmenybės socializacijai tyrinėjo J. Vaitkevičius (2008), L. Jovaiša (2001). K. Kvieskienė (2005) nagrinėjo papildomą ugdymą socializacijos kontekste, teigdama, kad vaikams reikia perteikti kultūros normas, formuoti tradicijas. Moksleivių užimtumo ir jų laisvalaikio problemas analizavo Petkūnienė D., Juzėnienė G. (2008), M. Barkauskaitė (2004, 2007), S. Dapkienė (2002), G. Kvieskienė (2005), Tynan (2008), Chisholm ir kt. (2005) ir kt. Autoriai pabrėžia mokytojo ir mokinių neformalios veiklos svarbą, kuri įvardijama ir kitomis jai artimomis

sąvokomis: papildomas ugdymas, informalus švietimas, užklasinis auklėjimas, užklasinis (užmokyklinis) darbas. Akivaizdu, kad mokslinėse studijose pastaruoju metu neformalusis švietimas analizuojamas labai įvairiapusiai, tačiau apie priešmokyklinio amžiaus vaikų neformalaus ugdymo ypatumus tyrimų vis dar stinga. Šį faktą galima traktuoti kaip aktualią mokslinę ir pedagoginę problemą

Tyrimo hipotezė – tikėtina, kad atliktas tyrimas padės nustatyti papildomo ugdymo pasirinkimo galimybes ikimokyklinėje ugdymo įstaigoje.

Tyrimo objektas – priešmokyklinio amžiaus vaikų papildomas ugdymas ikimokyklinio ugdymo įstaigoje.

Tyrimo tikslas – atskleisti tėvų požiūrį į priešmokyklinio amžiaus vaikų papildomo ugdymo raiškos ypatumus darželiuose.

Tyrimo uždaviniai:

- 1) aptarti priešmokyklinio amžiaus vaikų psichosocialinės raidos ypatumus;
- 2) išanalizuoti priešmokyklinio ugdymo(si) sampratą, tikslus ir uždavinius;
- 3) apibūdinti papildomo ugdymo raiškos tendencijas darželiuose;
- 4) išnagrinėti priešmokyklinio amžiaus vaikų papildomo ugdymo formas ir būdus;
- 5) ištirti tėvų požiūrį į priešmokyklinio amžiaus vaikų papildomo ugdymo užsiėmimus darželiuose.

Tyrimo metodai: mokslinės literatūros ir dokumentų analizė; kiekybinis tyrimas, siekiant atskleisti tėvų požiūrį į priešmokyklinio amžiaus vaikų papildomo ugdymo raiškos ypatumus darželiuose.

Darbo struktūra. Magistro darbą sudaro įvadas, 3 dalys, 9 skyriai, 3 poskyriai, išvados, literatūros sąrašas, 2 priedai. Darbe paskelbtos 5 tyrimo duomenų lentelių ir 7 paveikslai.

1. PRIEŠMOKYKLINIO AMŽIAUS VAIKŲ PAPILDOMO UGDYMO TEORINIS ASPEKTAS

Pirmame darbo skyriuje aptariama ugdymo ir priešmokyklinio ugdymo samprata, pateikiami lietuvių ir užsienio autorių ugdymo (si) sąvokos apibrėžimai. Analizuojama priešmokyklinio amžiaus vaikų papildomo ugdymo teoriniai aspektai ikimokyklinio ugdymo įstaigose.

1.1. Priešmokyklinio amžiaus vaikų psichosocialinės raidos apžvalga

Priešmokyklinio amžiaus vaiko raidos periodas yra pakankamai sudėtingas, todėl psichosocialinė raida šiame gyvenimo tarpsnyje yra labai svarbi. Pasak A. Griciūtės (2001), psichosocialinė raida apima emocijas, asmenybę bei tarpusavio ryšius su kitais žmonėmis. Priešmokyklinio amžiaus vaiko psichosocialinio vystymosi svarbiausias uždavinys yra savigarbos pradžia. Savigarba yra būtinas pozityvaus Aš vaizdo komponentas. Save gerbiantys vaikai drąsiai reaguoja į naujoves, lengvai susidraugauja, noriai eksperimentuoja. Jie sugeba kontroliuoti save, laikosi elgesio taisyklių ir pasitiki auklėtojais net ir tuomet, kai jie yra svetimšaliai. (Griciūtė, 2001).

Vaiko sėkminga raida priklauso nuo jo santykiai su tėvais. Ar su vaiku elgiama švelniai, ar jam rodoma meilė, ar pastoviai vaikas kritikuojamas, įžeidinėjamas, skriaudžiamas. Viskas priklauso nuo tėvų bendravimo. Vaikas, augdamas šeimoje, įsisavina tėvų elgesį, bendravimą. Taip susikuria modelį pagal kurį gyvena, bendrauja su žmonėmis (Žukauskienė R., 2007).

Autoriai J. Laužikas (1965), B. Bitinas (2000), A. Juodaitytė (2002), A. Maslow (2009), J. Kolominskis (1987). aptarė asmenybės socializacijos ypatumus. Galima teigti, kad socializacija – tai visą gyvenimą besitęsiantis procesas, kuriame svarbią vietą užima pedagogo ir vaiko sąveika.

Vaiko gyvenimas prasideda vaikystės periodu. „Požiūris į vaikystę, kaip savaime vertingą žmogaus gyvenimo periodą, sudaro sąlygas vaikams jaustis socialiai visaverčiams jau dabar, o ne tik ateityje, duoda galimybę pedagogui ugdant vaiką remtis vaikystės teikiamais prioritetais: socialiniais-kognityviniais pasiekimais, kurie leidžia sėkmingai išgyventi vaikystę ir panaudoti joje įgytą patirtį ateityje. Vaikystėje atsiranda tie žmogaus asmenybės bruožai, kurie išlieka visą laiką, pirmiausia pasitikėjimas savimi, aplinka, smalsumas, atvirumas aplinkai“ (Juodaitytė, 2002 p. 21).

Pastaruoju metu, ypač vykdant Priešmokyklinio ugdymo bendrąją programą (2014), vaikų socialiniam ugdymui skiriamas vis didesnis dėmesys. Ir akademinėje aplinkoje pripažįstama, jog mokykloje įgyta žinių sistema dar nelemia sėkmingos socializacijos. Didesnį vaidmenį bręstant žmogui kaip asmenybei, siekiant karjeros, integruojantis į visuomenę, vaidina socialinė kompetencija.

Tarptautinių žodžių žodyne (2013) nurodyta, kad žodžio „socialinis“ reikšmė turi būti aiškinama taip – „visuomenės, visuomeninis“.

Jau priešmokykliniame amžiuje pastebima, jog sėkmingas pasirengimas mokyklai priklauso nuo šeimoje įgytų socialinių vaiko gebėjimų. V. Glebuviienės, B. Grigaitės, O. Monkevičienės (2004) tyrimo „Lietuvos vaikų brandumas mokyklai: tyrimas ir problemos“ duomenys atskleidė, kad mokyklą pradedančių lankyti vaikų socialiniai gebėjimai nepakankami. Priešmokyklinėse grupėse ugdomi skirtingų socialinių sluoksnių vaikai, turintys specialių poreikių, elgesio bei emocinių sutrikimų. Šiame amžiuje didelę įtaką ugdant socialinę kompetenciją turi šeimos kultūrinis, socialinis ir ekonominis kontekstai.

Tėvų socialinių charakteristikų poveikiu vaikų socializacijos kokybe aktyviai domisi užsienio autoriai (Kahlenberg, 2000). Šiuose darbuose domėtasi vaikais, kurių tėvai gyvena skurdo sąlygomis. Skurdas dažnai siejamas su žemu tėvu išsilavinimu, bedarbyste. Vaikai iš tokių šeimų ateina į priešmokyklinio ugdymo grupę su kitokiu socialiniu patyrimu, nei vaikai iš socialiai išprususių šeimų. Dauguma mokslininkų (Kahlenberg, 2000; Entwisle ir kt., 2000; Giddens, 2005) akcentuoja socialinius, kultūrinius, edukacinius apribojimus, kurie trukdo įgyti to amžiaus vaikui būdingą socialinę kompetenciją.

D. Strakšienė (2009) teigia, kad „Psychosocialinė raida suprantama kaip asmenybės ir tarpasmeninių santykių raida. Šios psychosocialinės raidos dalys tarpusavyje glaudžiai siejasi ir apima emocijų, jausmų sferos bei „AŠ“ koncepcijos susidarymą bei socialinių įgūdžių ir elgesio modelių formavimąsi“ (cit. Iš Krajg, 2000, 42). Mokslininkai, nagrinėdami žmogaus socializacijos procesus iš įvairių pozicijų, teigia, kad tai visą gyvenimą besitęsiantis procesas, kuriame išskirtinė vieta skiriama pedagogikos mokslui, tikintis pozityvių pedagoginių rekonstrukcijų konkrečiose ugdymo dalyvių (vaikų ir pedagogų) ugdymo(si) situacijose (Barkauskaitė, 2007). Neifachas S. (2008) teigia, kad vaiko socialinė gerovė labai priklauso ne tik nuo artimos jam aplinkos, kurioje jis auga – šeimos, bet ir glaudžiai siejasi su vieno ar kito krašto kultūra ir tradicijomis.

Ikimokyklinė ugdymo įstaiga planuodama ugdymą remiasi dokumentais, štai Priešmokyklinio ugdymo bendrojoje programoje (2014) išskirta socialinė kompetencija. Ją sudaro šios tarpusavyje glaudžiai susijusios ugdymo sritys: vaiko santykis su pačiu savimi (savivoka, savivertė ir saviugda), santykiai su bendraamžiais, santykiai su suaugusiaisiais (šeimos nariais, globėjais, priešmokyklinio ugdymo pedagogu ir kitais mokytojais) ir santykiai su gamtine, socialine, kultūrine aplinka. Siektina, kad, baigdamas Programą, vaikas:

- ✓ turėtų supratimą apie save kaip asmenį, pasižymintį unikaliomis savybėmis, suvoktų, kad augdamas jis keičiasi ir tobulėja;
- ✓ tinkamai bendrautų ir bendradarbiautų su kitais: atpažintų savo paties ir kitų emocijas, tinkamai jas reikštų, ugdytųsi asmeninę atsakomybę, kantrybę ir tvarkos palaikymo įgūdžius;
- ✓ mokėtų elgtis artimiausioje aplinkoje – šeimoje, grupėje, su draugais ir suaugusiaisiais, gerbtų kitų žmonių jausmus, toleruotų jų pomėgius, gebėjimus, įpročius, charakterio savybes, išvaizdos ar elgesio skirtumus ir panašiai;
- ✓ laikytųsi tam tikrų socialinio gyvenimo taisyklių (elgesio taisyklių viešosiose vietose, gamtoje ir kt.) ir tradicijų, pareigų grupėje, šeimoje;
- ✓ ugdytųsi tautinį ir kultūrinį tapatumą, pilietiškumą, domėtųsi kitomis kultūromis ir jas gerbtų (Priešmokyklinio ugdymo bendroji programa, 2014).

Apibendrinant 1.1. poskyrį galima teigti, kad priešmokykliniame amžiuje psichosocialinė raida yra labai svarbi. Nuo jos priklauso, kaip vaikui seksis priešmokyklinėje grupėje, o vėliau ir mokykloje. Kokia bus psichosocialinė raida, priklauso nuo tėvų auklėjimo ir bendravimo su vaiku, kokį auklėjimo stilių jie pasirinkę.

1.2 Priešmokyklinio ugdymo(si) samprata Lietuvos švietimo dokumentuose

I. Leliūgienė (2003, 48) teigia: „Ugdymas – svarbiausia bet kokios visuomenės funkcija; socialinis procesas, susidedantis iš tikslingos įtakos žmogaus elgesiui ir veiksams, aplinkos įtaka – kaip būtinos sąlygos tapti ir vystytis asmenybei ir pačios asmenybės, kaip šio proceso subjekto, aktyvumas“. Priešmokyklinio ugdymo bendrojoje programoje (2014) priešmokyklinis ugdymas apibrėžiamas kaip visuotinis, visiems prieinamas vienerių (išimties atveju – dvejų) metų trukmės institucinis vaikų, nuo šešerių ar penkerių metų, ugdymas (priešmokyklinio ugdymo grupėje), skirtas pasiręgti sėkmingai mokytis mokykloje. Juo tiesiogiai rūpinasi valstybė.

Tačiau „Priešmokyklinis ugdymas gali būti teikiamas anksčiau tėvų (globėjų) prašymu, vadovaujantis švietimo ir mokslo ministro patvirtintu Vaiko brandumo mokytis pagal priešmokyklinio ir pradinio ugdymo programas įvertinimo tvarkos aprašu, bet ne anksčiau negu jam sueina 5 metai“ (Lietuvos respublikos švietimo įstatymas NR. I-1489, 2015).

Humanistiniu požiūriu, ugdymas yra viso ko svarbiausias procesas, kuris yra neatskiriamas nuo prigimties. Pats svarbiausias momentas yra natūrali motyvacija, kada vaikas nori pats mokytis.

Humanistai taip pat mano, kad prigimtis susijusi ne tik su paveldimumu, bet ir su gamtos dėsniais (Amonašvilis, 2009).

V.Rajackas (2004) rašo, kad ugdymas – tai istorinės patirties jaunajai kartai perdavimas, siekiant parengti ją gyvenimui ir darbui. Autorius akcentuoja, jog šiame procese vyksta tam tikras bendradarbiavimas tarp tėvų, mokytojų, kurie turi patirtį ir yra specialiai pasirengę ją perteikti, susidedantis iš tikslingos įtakos žmogaus elgesiui ir veiksams. Būtinios sąlygos tapti ir vystyti asmenybei – tai aplinkos įtaka.

Priešmokyklinis ugdymas – į vaiką ir šeimą orientuotas ugdymas. Todėl geranoriška šeimos ir pedagogų sąveika – viena iš pagrindinių sąlygų, lemiančių visapusišką vaiko ugdymo sėkmę. Šeima ir pedagogas turi tapti ugdymo partneriais. Šeimos nariai aktyviai įtraukiami į šį procesą per tėvų dienas, bendri projektai tėvai – vaikai (Stulpinas, 2002).

A. Kochanskienė (2015) teigia, kad Priešmokyklinis ugdymas – tai vienerių (išimtiniais atvejais – dvejų) metų trukmės ugdymas, skirtas vaikams padėti subręsti mokyklai. Vykdomas priešmokyklinio ugdymo grupėje ikimokyklinio ugdymo įstaigoje, namuose.

P. Sahlberg (2004) ugdymą skirsto į kelias pakopas:

- ✓ Tai aktyvus procesas, kuriame vaikas turi būti paskatintas ir įtrauktas pats pažinti dalykus, procesus ar reiškinius, pats išsiugdyti reikalingus gebėjimus.
- ✓ Ryšys tarp sukauptų žinių ir gebėjimų, jų siejimas. Jame vaikas turi būti skatinamas pamatyti saitus tarp jau turimų ir naujų žinių, gebėjimų, o ne dėti naujai įgytas žinias ir gebėjimus „ant lentynėlių“
- ✓ Bendradarbiavimas. Kur vaikas turi būti paskatintas suvokti esant narys bendruomenės, kuriai jo žinios ir gebėjimai gali būti naudingi ir kuri gali daryti įtaką toms žinioms ir gebėjimams: sukelti naujų minčių, paskatinti sužinoti naujų dalykų, rasti geresnį žinių pritaikymo būdą ir pan. Tik kalbėdamiesi, aiškindamiesi, ginčydamiesi, svarstydami mokiniai gali veiksmingai ugdyti savo gebėjimus.
- ✓ Svarbu tikslas. Vaikas turi aiškiai suprasti mokymosi tikslus, o dar geriau – mokiniai turi būti skatinami drauge su mokytoju, bendraklasiais ar individualiai kelti mokymosi tikslus.
- ✓ Savitvarka. Vaikas turi būti skatinamas ir pratinamas planuoti, valdyti ir apmąstyti savo mokymosi laiką, veiklą ir jos rezultatus.
- ✓ Kontekstas ir aplinkybės. Ugdymo procesas turi būti siejamas su realaus gyvenimo kontekstu, tada bus galima pasiekti geresnių rezultatų (pagal Sahlberg, 2004).

V. Aramavičiūtė (2005, p.109) ugdymą laiko vientisu vertybių procesu, o tikruoju pagrindu - sąveiką. Pasak jos, „Tiek ugdytinių vertybių internalizavimas, tiek jų sąveika su ugdytiniu tiesiogiai ar netiesiogiai įsiterpia į visus kitus ugdymo aspektus, lydi bei sieja juos“.

S. Šalkauskis (1992, p.4) teigia: „Ugdymas yra bendras visos asmenybės lavinimas, apimantis žmogaus visumą. Turi būti ugdoma kartu ir žmogaus kūnas, ir dvasia, nes žmogus nėra nei vienas tik kūnas, nei viena dvasia, bet sudaro vieną psichofizinę substanciją, kurioje kūnas turi įtakos dvasios reiškimuisi, o iš kitos pusės dvasia veikia kūną“. Kitaip tariant, žmogaus kūnas ir dvasia turi įtakos vienas kitam.

Užsienyje priešmokyklinio amžiaus samprata taip pat turi panašumų. Šveicarijoje priešmokyklinis amžius prasideda nuo 6 metų ir tęsiasi pagal tėvų pageidavimą vienerius arba dvejus metus. Prieš tai ugdytinis dažniausiai lanko ikimokyklinę grupę dvejus metus. Daugumoje šalių (tokių kaip Švedija, Belgija, JAV, Vokietija ir kt.) priešmokyklinis amžius prasideda nuo 6 metų (Carron, Carr-Hill, 1991).

B. Tynan (2008) ugdymą vadina – mažai žingsneliai link supratimo. Sujungus abiejų smegenų pusrutulius, slypi ugdymo sėkmė. Kiekvienas vaikas turi idealius gebėjimus, tik jie yra paslėpti. Apie ugdymą rašo, jog jis organizuojamas įvairių testų pagalba. Taip ugdomas vaikas, pasak autorės, taps genijus.

D. Boud, N. Falchikov (2007) apie ugdymą teigia, kad jis turi būti kažkas naujo. Ugdymas nebus kokybiškas jeigu mes kartosime tai, ką jau moka žmogus. Ugdymas eina su gyvenimu „žingsnis į žingsnį“, jis visada ieško naujovių.

Ligų kontrolės ir prevencijos centras („CDC“, Centers for Disease Control and Prevention, 2017) teigia, kad priešmokyklinio amžiaus vaikui reikia leisti žaisti su bendraamžiais, patiems sudaryti galimybes spręsti konfliktus, pratinti mylėti knygas, lankytis bibliotekose, tobulinti kalbos žodyną.

Taigi, apibendrinant 1.2. poskyrį galima teigti, kad priešmokyklinio amžiaus vaiko ugdymas – tai asmenybės formavimosi, psichikos ir fizinių galių plėtotės laikotarpis. Nuo tinkamo vaiko ugdymo priklauso jo intelektinis ir dorovinis išprusimas, fizinis aktyvumas ir pajėgingumas, kultūriniai ir higienos įgūdžiai.

1.3. Priešmokyklinio ugdymo(si) programa, tikslai ir uždaviniai

Lietuvos švietimo ir mokslo ministro įsakyme dėl priešmokyklinio ugdymo tvarkos aprašo patvirtinimo (2016, p.1), priešmokyklinio ugdymo skirsnyje teigiama: „Priešmokyklinis ugdymas

vykdomas pagal švietimo ir mokslo ministro patvirtintą Priešmokyklinio ugdymo bendrąją programą. Tiems vaikams, kurie turi specialiųjų ugdymosi poreikių, priešmokyklinio ugdymo programą pritaiko priešmokyklinio ugdymo pedagogas kartu su pagalbos mokiniui specialistais ir tėvais (globėjais). Tokiu atveju grupėje dirba priešmokyklinio ugdymo pedagogas ir mokytojo padėjėjas. Minimali priešmokyklinio ugdymo programos trukmė yra 640 valandų”.

Priešmokyklinio ugdymo tikslas – atsižvelgiant į kiekvieno vaiko patirtį, galias, ugdymosi poreikius, vadovaujantis humanistinėmis ir demokratinėmis vertybėmis, užtikrinti optimalią vaiko raidą, padėti pasirengti mokytis pagal pradinio ugdymo programą (Priešmokyklinio ugdymo bendroji programa, 2014). Vadinasi, priešmokyklinio ugdymo siekiai yra padėti pasirengti mokytis pagal pradinio ugdymo programą.

II skyriuje tame pačiame įsakyme (dėl priešmokyklinio ugdymo tvarkos aprašo patvirtinimo 2016, p. 2-3) teigiama, kad „Priešmokyklinis ugdymas:

1. pradedamas teikti vaikui, kai tais kalendoriniais metais jam sueina 6 metai;

2. gali būti teikiamas anksčiau tėvų (globėjų) prašymu, vadovaujantis Vaiko brandumo mokytis pagal priešmokyklinio ir pradinio ugdymo programas įvertinimo tvarkos aprašu, patvirtintu Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2005 m. spalio 29 d. įsakymu Nr. ISAK-2173 Dėl Vaiko brandumo mokytis pagal priešmokyklinio ir pradinio ugdymo programas įvertinimo tvarkos aprašo patvirtinimo, bet ne anksčiau, negu jam tais kalendoriniais metais sueina 5 metai“.

Vadinasi tėvai, kurie pageidautų vaikus leisti į priešmokyklinę grupę anksčiau, turėtų pereiti PPT (pedagoginę, psichologinę tarnybą), kurioje kompetentingas psichologas, įvertinęs vaiko raidą pokalbio metu su tėvais, atlikęs išsamius testus individualiai su vaiku, galėtų leisti vaikui anksčiau lankyti priešmokyklinę grupę. Toliau įsakyme teigiama:

3. „Priešmokyklinis ugdymas nėra teikiamas vaikui, kuriam tais kalendoriniais metais sueina 7 metai, išskyrus atvejus, nustatytus Tvarkos aprašo 4.5 papunktyje“.

Jeigu vaikas nelankė darželio dėl įvairių priežasčių (migracija, asocialios šeimos ir t.t.) ir jam suėjo septyneri metai, jis negali pretenduoti į priešmokyklinę grupę, ir tuomet tiesiai patenka į pirmą klasę. Išimtiniais atvejais, jeigu vaikui nustatyti raidos sutrikimai, vaikui gali būti leistina kartoti kursą priešmokyklinėje grupėje.

4. Gali būti teikiamas ilgiau nei vienerius metus vaikui, kuriam reikia nuolatinės kvalifikuotų specialistų pagalbos bei sveikatą tausojančio dienos režimo, tėvų (globėjų) prašymu ir vadovaujantis Vaiko, kuriam tais kalendoriniais metais sueina 7 metai ir kuriam reikalinga nuolatinė kvalifikuotų specialistų pagalba bei sveikatą tausojantis dienos režimas, ugdymo ikimokyklinio ugdymo įstaigoje“.

Kitais atvejais, jeigu vaikas yra specialiųjų poreikių, priešmokyklinis ugdymas gali būti teikiamas ir dvejus metus tol, kol jam bus išugdytos visos kompetencijos.

Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro įsakyme, dėl priešmokyklinio ugdymo tvarkos aprašo patvirtinimo (2016), Priešmokyklinio ugdymo tikslas – užtikrinti optimalią vaiko raidą, atsižvelgiant į jo asmens unikalumą ir ugdymosi poreikius, padėti pasirengti sėkmingai mokytis mokykloje. Priešmokyklinio amžiaus vaikų ugdymo programos paskirtis pateikta darbo autorės sudarytoje lentelėje (žr. 1 lentelė) remiantis tuo pačiu dokumentu (2016). Lentelėje nurodyta svarbiausia priešmokyklinio ugdymo programos paskirtis.

Priešmokyklinio amžiaus vaikų ugdymo programos paskirtis

1 lentelė

1.	Užtikrinti darnų vaiko fizinių ir psichinių galių skleidimąsi, kiekvieno vaiko mokyklinę brandą, Priešmokyklinio ugdymo pedagogams bendradarbiaujant su tėvais (globėjais), švietimo pagalbos specialistais (logopedais, specialiaisiais pedagogais, socialiniais pedagogais, psichologais ir kt.);	3.	Ikimokyklinio, priešmokyklinio ir pradinio ugdymo turinio įgyvendinimo dėmė užtikrinama, nuosekliai plėtojant ugdymo tikslus, uždavinius, vaiko ugdymosi pasiekimus, taikant į vaiką orientuoto ugdymo strategijas, vaiko kompetencijų augimą skatinančius pasiekimų ir pažangos vertinimo būdus.
2.	Nustatyti priešmokyklinio ugdymo sąlygas, kad priešmokyklinio ugdymo pedagogas, mokyklos ar kito švietimo teikėjo vadovas, savininko teises ir pareigas įgyvendinanti institucija (dalyvių susirinkimas) užtikrintų kokybišką Programos vykdymą.	4.	Programą įgyvendina ikimokyklinio ugdymo, bendrojo ugdymo mokyklos, laisvasis mokytojas ar kitas švietimo teikėjas.

Lentelė sudaryta remiantis Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro įsakyme „dėl priešmokyklinio ugdymo tvarkos aprašo patvirtinimo dokumentu“ (2016).

Priešmokyklinio ugdymo bendrojoje programoje (2014) rašoma, Priešmokyklinio ugdymo tikslui pasiekti būtina įgyvendinti šiuos uždavinius:

- įgyvendinti ugdymo turinį, atitinkantį 5–7 metų vaikų raidos bendruosius ir individualiuosius ypatumus, padedantį kiekvienam vaikui darniai augti ir ugdytis visas Programoje įvardytas kompetencijas;
- organizuoti ugdymą derinant organizuotą, kryptingą ugdomąją priešmokyklinio ugdymo pedagogo ir spontanišką vaiko veiklą;

- pripažinti kasdienį vaiko gyvenimą grupėje (atvykimas ir išvykimas, maitinimasis, miegas, tvarkymasis ir kt.) kaip neatsiejamą ugdymo turinio dalį;
- taikyti į vaiką orientuotą ugdymą, priešmokyklinio ugdymo pedagogo ir vaiko sąveika grįstus metodus;
- sukurti vaiko ugdymui ir ugdymuisi tinkamą psichologinę ir fizinę aplinkas;
- taikyti pasiekimų ir pažangos vertinimo būdus ir formas, kurie padėtų vaikui sėkmingai ugdytis ir tobulėti;
- užtikrinti pozityvų, pasitikėjimu ir pagarba grįstą, tikslingą vaikų, priešmokyklinio ugdymo pedagogo, tėvų (globėjų), kiekvieno ir visų mokyklos ar kito švietimo teikėjo darbuotojų, kitų Programą įgyvendinančių asmenų bendradarbiavimą (Priešmokyklinio ugdymo bendroji programa 2014).

Tiek Priešmokyklinio ugdymo bendrojoje programoje (2014), tiek Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro įsakyme „dėl priešmokyklinio ugdymo tvarkos aprašo“ (2016) pabrėžiama vaiko priešmokyklinio ugdymo svarbą. Priešmokyklinio amžiaus vaiką svarbu ugdyti, kryptingai nukreipti ugdymuisi mokykloje.

Apibendrinant 1.3 skyriaus analizuotus šaltinius galima teigti, kad priešmokyklinio ugdymo tikslas – atskleisti vaiko gebėjimus ir parengti jį ugdytis pagal pradinio ugdymo programą. Priešmokyklinis ugdymas teikiamas, kai vaikas baigia ikimokyklinio ugdymo programą ir ateinančiais metais jam sueis 6 metai. Gali būti teikiamas ir anksčiau - tėvų, globėjų prašymu. Taip pat kursas gali būti kartojamas, kai vaikui yra reikalinga kvalifikuota specialistų pagalba.

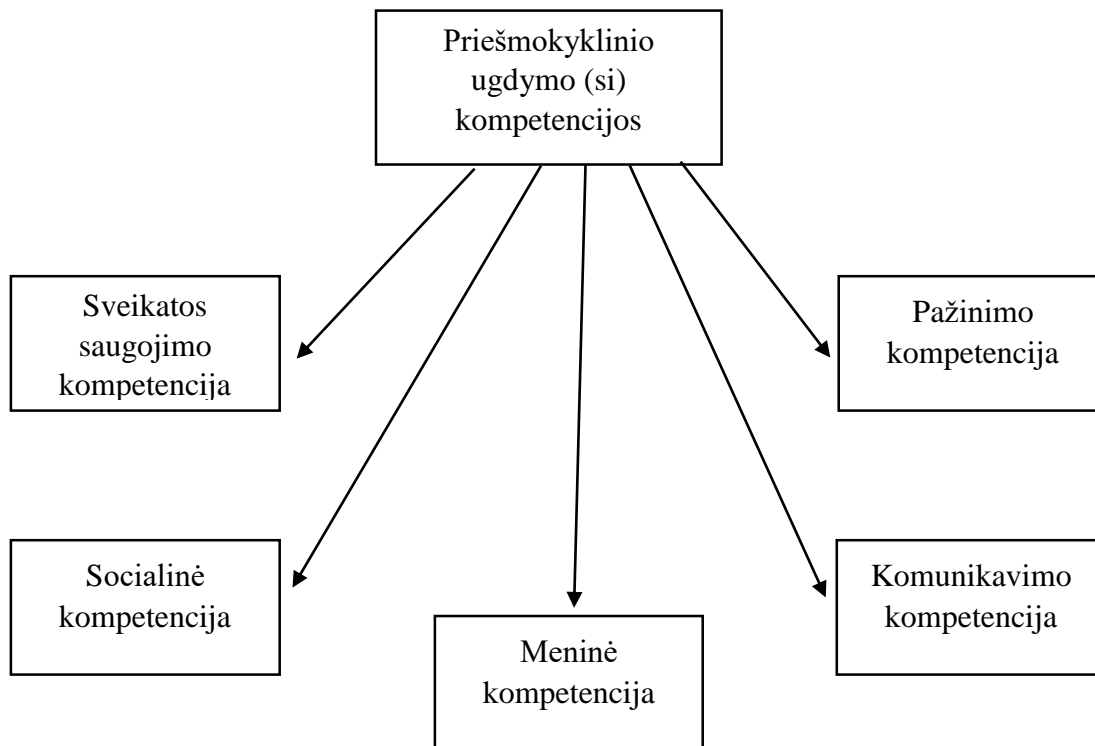
1.4. Priešmokyklinio amžiaus ugdytinių pasiekimų ir kompetencijų apžvalga

Priešmokyklinio ugdymo bendrojoje programoje (2014) rašoma apie priešmokyklinio ugdymo vaikų pasiekimus – kompetencijas, kompetencijų ugdymo gaires, kompetencijų turinio ir vaikų pasiekimų bei pažangos vertinimo gaires. Įgyvendinant priešmokyklinio ugdymo uždavinius yra ugdomos vaiko kompetencijos.

Pasak S. Neifacho (2008) kompetencijomis grįsto ugdymo tikslų nustatymas numato suderinamumą tarp auklėtojų ir ugdytinių. Kompetencijos, kitaip tariant pasiekimai, kuriuos gali įgyti vaikai veiklų metu, ugdomi pagal Priešmokyklinio ugdymo programą. Dauguma pedagogų pritaria

kompetencijų ugdymui kaip būtinybei, norint sėkmingai pasiruošti mokytis pagal pradinio ugdymo programą.

Pagrindinės priešmokyklinio amžiaus vaikų ugdymo (si) kompetencijos pateikiamos darbo autorės sudarytame paveiksle (žr. 1 pav.) remiantis Priešmokyklinio ugdymo bendrąja programa (2014). Paveiksle pavaizduotos Priešmokyklinio ugdymo (si) kompetencijos, kurios yra penkios.

1 pav. Pagrindinės priešmokyklinio amžiaus ugdymo/-si kompetencijos

Priešmokyklinėje grupėje vaikai yra ugdomi pagal kompetencijas. Pedagogas organizuodamas ugdymą remiasi jomis. Kompetencijas, kitaip tariant pasiekimus, vaikas privalo pasiekti ruošdamasis mokyklai, todėl jų pasiekimas yra labai svarbus, norint sėkmingai pasiruošti jai.

Sveikatos kompetencija sudaro įpročiai, gebėjimai, supratimas, kurie būtini psichinei, socialinei, fiziniai sveikatai saugoti. Vaikai turi teigiamai vertinti save ir aplinkinius, tinkamai reikšti emocijas, nuotaiką. Turi mokėti rūpintis savimi, savo sveikata. Suprasti kaip sveikai maitintis, sportuoti ir palaikyti švarą. Pasak S. Neifacho (2007), sveikatos kompetencijai ugdyti reiktų skatinti saugiai elgtis gatvėje, žinoti pagrindinių kelio ženklų reikšmes, kieme žadinti judėjimo poreikį; grupėje būti aktyviam, stengtis kontroliuoti savo jausmus, stengtis augti sveikam.

Socialinė kompetencija – tai procesas, kuris vyksta tarp vaiko ir jį supančių žmonių. Vaikas išmoksta savivokos, savivertės, skatinama saviugda. Bendraudamas su bendraamžiais, tėvais, šeimos nariais ugdo socialinius ryšius ir taip susipažįsta su kultūra.

Pažinimo kompetenciją apima domėjimas mus supančia aplinka, informacijos rinkimas ir jos dorojimas. Smalsumas sužinoti, pažinti, atrasti ir suprasti. Kūrybiškai panaudoti atrastas žinias ir pritaikyti praktikoje.

Komunikavimo kompetencija siejasi su kalba ir jos suvokimu. Taip pat siektina suteikti skaitymo bei rašymo įgūdžių pradmenis.

Meninė kompetencija siektina pajusti grožį, jį susieti su meninės kūrybos priemonėmis. Gebėti kurti savarankiškai, bei patirti kūrybinį džiaugsmą (Priešmokyklinio ugdymo bendroji programa, 2014).

Priešmokyklinio amžiaus pasiekimų vertinimą aprašo Priešmokyklinio ugdymo bendroji programa (2014), kur nurodoma, kad vertinimas vyksta įvairias būdais: stebėjimu, diskusija, pokalbiu, vaiko darbelių analize, veiklos analize. Kokius būdus taikyti, parenka priešmokyklinio ugdymo pedagogas. Pasiekimų vertinimu siekiama numatyti vaiko ugdymo pasiekimus, kompetencijas, padėti vaikui augti ir mokytis. Vertinant pasiekimus daroma praeitų metų pasiekimų duomenų analizė. Reiktų paminėti, kad viešai niekada pasiekimai nelyginami. Dieninės veiklos informacija saugoma įvairiuose dokumentuose: pasiekimų apraše, vaiko aplanke, skaitmeninėse laikmenose.

Vaikų pažangos – pasiekimų vertinimo išvados yra aprašomos komentarais, įvardijama, kokios yra vaiko stipriausios ir silpniausios savybės, kokie gebėjimai pasiekti, o kur reiktų dar tobulinti. Atlikus vertinimą, duodama tėvams pasirašyti, bei pokalbio metu aptariama vaiko pažanga, galima pasitelkti Vaiko gerovės komisiją, administraciją ar specialistus.

Apibendrinant 1.4 skyrių galima teigti, kad priešmokyklinio amžiaus vaikų kompetencijų ir pasiekimų vertinimą plačiausiai nurodo Priešmokyklinio ugdymo bendroji programa (2014). Kompetencijų ugdymas, kitaip tariant pasiekimai leidžia suderinti vaiko ir pedagogo siekius, tikslingai nukreipiant vaiką ugdymo tikslų pasiekimo link.

2. PRIEŠMOKYKLINIO AMŽIAUS VAIKŲ PAPILDOMOS (NEFORMALIOS) RAIŠKOS YPATUMAI IKIMOKYKLINĖSE UGDYMO ĮSTAIGOSE

Antrajame darbo skyriuje pateikiama priešmokyklinio amžiaus vaikų papildomo (neformalaus) ugdymo apibrėžtis, ugdymo ir priešmokyklinio ugdymo samprata, papildomo ugdymo svarba priešmokyklinio amžiaus vaikų raidai. Aptariama priešmokyklinio amžiaus vaikų papildomo ugdymo formos ir būdai.

2.1. Priešmokyklinio amžiaus vaikų papildomo (neformalaus) ugdymo apibrėžtis

Neformalusis ugdymas yra kryptinga veikla, kuria, plėtojant žmogaus asmenines, socialines ir edukacines kompetencijas, siekiama ugdyti sąmoningą asmenybę, sugebančią atsakingai ir kūrybingai spręsti savo problemas ir aktyviai dalyvauti visuomenės gyvenime (Grabauskaitė – Jakimovska, 2014).

Neformalaus papildomo ugdymo poveikis taip pat yra tikslingas, tačiau nėra taip griežtai apibrėžiamas ir prognozuojamas. Neformalų papildomą ugdymą teikia profilinei moksleivių gamtos mokslų, techninio ir meninio ugdymo, turizmo, laisvalaikio organizavimo centrai, vaikų klubai ir kt. Plėtojamos visuomeninių ir nevyriausybinių organizacijų, privačių asmenų įsteigtų neformalaus papildomo ugdymo įstaigų programos. Veikla organizuojama pagal individualias trumpalaikes ar ilgalaikes programas, patvirtintas institucijų steigėjų, tačiau apima tik tam tikras sritis.

Neformalusis papildomas ugdymas – švietimo institucijų teikiamas papildomas ugdymas, kuris vyksta pagal mokyklose patvirtintas programas, planus. Jo rezultatai gali būti pripažįstami (Pečiuliauskienė, 2009).

Neformaliojo vaikų švietimo paskirtis tenkinti mokinių pažinimo, ugdymosi ir saviraiškos poreikius, padėti jiems tapti aktyviais visuomenės nariais; formalųjį švietimą papildančio ugdymo paskirtis – pagal ilgalaikes programas sistemaiškai plėsti tam tikros srities žinias, stiprinti gebėjimus ir įgūdžius ir suteikti asmeniui papildomas dalykines kompetencijas (Neformaliojo vaikų švietimo etnokultūrinio ugdymo programa, 2014).

Mokslininkų (Balčytis, 1986; Rajackas, 2004) darbuose sutinkami gana įvairūs terminai, susiję su mokinių ugdymu ne pamokų metu – „neformalusis švietimas“, „neformalusis ugdymas“,

„užmokyklinis darbas“, „užklasinis auklėjimas“, „neformalusis vaikų švietimas“, „papildomas ugdymas“ ir kitos sąvokos.

Neformalus ugdymas skirtas tenkinti pažinimo ir saviraiškos poreikius, išnaudoti laisvalaikį, įprasminti pomėgius (Martinonienė, 2014). Neformaliojo ugdymo švietime siekiama suteikti vaikams prieinamumą, užsiėmimus organizuoti arčiau gyvenamosios vietos, kas yra labai svarbu rajonuose gyvenantiems vaikams, kurie ne visada gali rinktis papildomą ugdymą dėl atstumo kliūčių. Taip pat siekiama programos įvairovės, ieškoma naujų ugdymo krypčių, metodų (Zuoza, 2017).

Neformalaus ugdymo pedagogas dirbdamas pagal neformalaus ugdymo programas, remiasi dokumentais. Neformalųjį ugdymą reglamentuojantys dokumentai ir jų kaita:

Švietimo ir mokslo ministerijos kolegijos patvirtinta Papildomojo ugdymo samprata – įteisintos papildomojo ugdymo formos:

- papildomas formalusis ugdymas;
- papildomas neformalus ugdymas;
- informalus ugdymas (Lietuvos Švietimas, 2004) .

Neformaliojo vaikų švietimo koncepcija (2012 m.):

- pabrėžia bendrųjų kompetencijų ugdymą, vaikui laisvai renkantis veiklą.

Neformaliojo vaikų švietimo koncepcija (2015m) dabartinė.:

- išskiriama tikslai ir uždaviniai;
- ugdymo principai;
- siejami rezultatai;
- ugdymo organizavimas ir finansavimas;
- informacinė sistema;
- įgyvendinimo priemonė.

Pastebima, kad neformalaus ugdymo turinys keitėsi. 1996m. įteisinta papildomo ugdymo forma šiuo metu yra žymiai patobulinta. Siekiama konkrečių tikslų, laikomasi principų. Kalbama ir apie finansavimą, informacijos teikimą.

L. Chisholm ir kt. (2005) neformalųjį ugdymą vadina - tiksliniu mokymusi, kuris yra savanoriškas. „Vyksta įvairiose aplinkose ir situacijose, kuriose mokymas ir mokymasis nebūtinai yra vienintelė ar pagrindinė veikla. Užsiėmimai ar kursai yra suplanuoti, tačiau retai struktūruojami įprastais laiko tarpų ar dalykinio turinio principais. Šios veiklos įprastai skirtos specifinėms tikslinėms grupėms, tačiau mokymosi pasiekimai bei rezultatai yra retai dokumentuojami ar vertinami įprastais, matomais būdais“ (Chisholm ir kt. 2005).

Tarptautinių organizacijų (Europos Tarybos, Europos jaunimo forumo, UNESCO) leidžiamuose dokumentuose, skelbiamose pozicijose, užsakomosiose studijose ir kt., siekiant apibrėžti neformalųjį ugdymą, ne kartą minimi specifiniai principai, išskiriantys ugdymą nuo formaliojo švietimo bei savaiminio mokymosi (Neformaliojo vaikų švietimo koncepcija, 2012 m.).

Apibendrinant 2.1. skyrių, priešmokyklinio amžiaus vaikų papildomas (neformalus) ugdymas yra tikslingas, tačiau griežtai neapibrėžtas. Veikla, kurioje atsiskleidžia vaiko gebėjimai ir polinkiai. Siekiama ugdyti kūrybingą, laisvai mąstančią, atsakingą ir savarankišką asmenybę.

2.2. Papildomo ugdymo svarba priešmokyklinio amžiaus vaikų raidai

Ugdymo mokslą tiriantys mokslininkai domisi įvairiais aspektais. Vieni siekia ir tobulina ugdymo teoriją, kiti domisi praktika. Kaip ir anksčiau minėta priešmokyklinio ugdymo reikšmė vaikų raidai yra labai svarbi. Taip pat papildomas ugdymas yra ne ką mažiau svarbus. G. Kvieskienė (2000, p.50) teigia „Papildomas ugdymas - tai sudėtinė švietimo sistemos dalis, skirta įvairaus amžiaus žmonėms prigimtinių galių ir įvairių gebėjimų bei polinkių atskleidimui skirtingose ugdymo institucijose, saviraiškos poreikių ir kūrybiškumo plėtojimui, kultūrinių vertybių puoselėjimui <..>“.

Papildomas ugdymas padeda vaikui:

- ✓ socializuotis ir augti,
- ✓ ugdo socialinę, meninę kompetenciją,
- ✓ kelia vaiko kultūrą,
- ✓ plėtoja muzikinio ugdymo sampratą
- ✓ ugdo kūrybiškumą

Apie papildomo ugdymo svarbą rašė ir I. Zaleskienė (2004, p.73). Anot jos papildomas ugdymas teikia daug galimybių įvairiose srityse. Ugdomas pilietiškumas, socialinė kompetencija.

Mokslas įrodė, kad vaikai, lankantys papildomą muzikinį ugdymą, sugeba greičiau mąstyti, aktyviai skatinama vystyti smegenų veikla (Locker, 2014). Tai tik įrodo, kad papildomas ugdymas turi didelę reikšmę vaikų socializacijai.

Darželiuose organizuojamas papildomas ugdymas yra ne naujiena. Tėvai turintys priešmokyklinio amžiaus vaiką, kuris lanko darželį, pageidauja jį kuo labiau lavinti. Aktyviai domisi papildomo ugdymo galimybėmis.

D. Petkūnienė, G. Juzėnienė (2008) metodinėje priemonėje aptaria neformalaus ugdymo kūrybiškumo svarbą priešmokyklinio amžiaus vaikams. Vienas svarbiausių tikslų – ugdymo programose išskirtas kūrybiškumo ugdymas. Pedagogai vis labiau akcentuoja kūrybiškumo svarbą praktikoje. „Kūrybiškumo“ terminas siejamas su atradimu, sukūrimu, naujove. Autorės išskiria du kūrybiškumo tipus – mokslinį ir meninį. Meninėje kūryboje svarbu intuicija ir prasmės suteikimas. Moksliniame kūrybiškumo etape vyksta proto kontrolė su valios pastangomis.

Kūrybiškumą nagrinėjo ir garsūs mokslininkai (Jovaiša, 2001; Vaitkevičius, 2008; Maceina, 1990). Kūrybiškumas ugdo asmenybę, o tai yra labai svarbu priešmokyklinio amžiaus vaikui, kuris yra ruošiamas ugdymui pagal Pradinio ugdymo programą.

Apibendrinant 2.2. poskyrį, galima teigti, kad papildomas ugdymas yra labai svarbus priešmokyklinio amžiaus vaikų raidai. Vaikui, lankančiam papildomą ugdymą, lengviau socializuotis, jo smegenų veikla vystosi aktyviau, vaikai tampa kūrybiškesni, lankstesni naujovėms.

2.3. Priešmokyklinio amžiaus vaikų neformalaus ugdymo formos ir būdai

Vaikų neformalaus ugdymo formų ir būdų gausa šiame XXI amžiuje leidžia vaikams ir tėvams pasirinkti norimą sritį. Nuo 2015m. įvestas neformalaus vaikų švietimo krepšelis, leidžia tėvams pasirinkti neformaliojo ugdymo formą iš pateikto sąrašo (Popamokinė veikla, neformaliojo ugdymo krepšelis, 2015). Vienas iš tėvų, globėjų pageidavimų yra vaiko socializacija. Pasak A. Juodaitytės (2002), „viena iš pagrindinių socializacijos ir ugdymo vaikystėje sąlygų yra ne tik tam tikros socialinės aplinkos egzistavimas ir vaiko buvimas joje, įprasminantis jo fizinę ir biologinę egzistenciją, bet vaiko ryšiai su žmonėmis (ypač emociniai, socialiniai, kultūriniai), kurie yra būtini vaikui tampant individualiam ir socialiam“ (Juodaitytė, 2000 p. 14). Vadinasi, vaiko socializacijai yra svarbu ryšys su jį supančiais žmonėmis – tėvais, pedagogais. Galima teigti, kad vaikai, gyvenantys asocialiose šeimose, neturi tinkamo pavyzdžio ir modelio, kaip išvystyti socialinius gebėjimus. Tačiau vaikai, gyvenantys normaliomis sąlygomis, kurių tėvai socialiai išprusę, turi tinkamas sąlygas vystyti socialiniams gebėjimams. Dar svarbus aspektas yra vaiko bendravimas su jį supančiais žmonėmis. Dažnai, atsižvelgiant į priešmokyklinio amžiaus vaikų tėvų pageidavimus ir vaikų poreikius, priešmokyklinio ugdymo įstaigose yra organizuojamas neformalusis ugdymas. Juo paprastai sudaromos sąlygos atsiskleisti priešmokyklinio amžiaus vaikų gebėjimams, gabumams,

kūrybiškumui; tenkinamas fizinio aktyvumo poreikis. Neformalusis ugdymas dažnai siūlomas atsižvelgiant į vietos bendruomenės papročius, tradicijas, laisvalaikio praleidimo būdus.

Neformalusis ugdymas ugdo vaiko gyvenimiškus įgūdžius, asmenines, socialines ir kitas kompetencijas. Vaikų ugdymu taip pat užsiima įvairios švietimo įstaigos, laisvieji mokytojai ir kiti švietimo teikėjai. Neformaliajame vaikų ugdyme itin svarbu tai, kad vaikai patys laisvai pasirenka norimas veiklas, veiklos ir metodai yra prieinami pagal vaikų amžių, galimybes ir poreikius. Kaip ugdymo rezultatus galima išskirti tai, kad įgyti gebėjimai ir kompetencijos turės įtakos sėkmingam vaiko ugdymuisi formalioje švietimo sistemoje, padės spręsti įvairias problemas, dalyvauti bendruomeninėje veikloje bei sėkmingiau įsitvirtinti darbo rinkoje (Neformaliojo vaikų švietimo koncepcija 2012).

Pedagogai, užsiimantys meniniu ir kultūriniu vaikų ugdymu, turėtų būti susipažinę su atitinkamo amžiaus vaikų meninių gebėjimų raida, raiškos ypatumais, taip pat išmanyti priešmokyklinio ir pradinio meninio ugdymo bendrąsias programas, integravimo galimybes, pagal galimybes siekti, kad meninė kūrybinė veikla padėtų kiekvienam vaikui įgyti svarbiausias menines ir kultūrinės kompetencijas. Taip pat svarbu pažymėti, kad užsiimdami papildomomis meninėmis veiklomis, vaikai įsitraukia į aktyvią socialinę veiklą, pagerina bendravimo įgūdžius, geriau mokosi, savarankiškai sprendžia iškilusias problemas (Sidabrienė, 2017).

Labai dažnai priešmokyklinio amžiaus ugdymo įstaigose pedagogai stengiasi, kad vaikai kuo daugiau sužinotų apie muziką, dailę, šokį, vaidybą, sportą ir kitus užsiėmimus, kurie lavintų vaikų gebėjimus ir kūrybiškumą. Šios ugdymo formos yra glaudžiai susijusios su kiekvienos šalies kultūra, kultūros paveldu ir iš kartos į kartą perduodamomis kultūros vertybėmis. Vaikai, lankydami darželį, dažnai yra daugiau ar mažiau supažindami su įvairiomis ugdymo formomis ir turi galimybę pasirinkti tai, kas jiems yra įdomu (Hansen ir kt. 1997).

Vaidyba ugdo vaiko asmenybę, tik svarbu, kad vaikas pats norėtų pasirodyti scenoje, kad jam pavyktų nugalėti viešumo baimę (Hansen ir kt. 1997). Dramos būrelis yra puikus būdas, padedantis vaikui nugalėti scenos baimę, sutelkti dėmesį į konkrečius dalykus, moko kurti, lavina fantaziją, praturtina vaiko dvasinį pasaulį. Vaikai vaidindami patiria kūrybos džiaugsmą, geba pamėgdžioti ir imituoti realų pasaulį, mokosi laisvai ir išraiškingai judėti. Vaidindami vaikai taip pat atranda pažinimo džiaugsmą, gauna teigiamų emocijų, pradeda labiau gerbti vieni kitus, gražiau bendrauti tarpusavyje (Pečeliūnas, 2013a).

Dažniausiai scenoje vaikai per dramą tiesiog žaidžia, bando suvaidinti kasdienio gyvenimo situacijas ir dėl to gerėja jų kalba, muzikiniai ir kiti kūrybinės raiškos gebėjimai. Svarbu tai, kad vaikų

vaidybai yra reikalinga gera nuotaika, nusiteikimas, pasitikėjimas savimi ir kitais. Jei vaikas liūdnas, verkęs ar be nuotaikos, nevertėtų jo kviesti vaidinti, nes tai kausto vaiko jausmus, mąstymą ir vaizduotę (Kazragytė 2011). Vaidindami vaikai:

- įgyja vaidybinės patirties;
- geba laisvai ir išraiškingai vaidinti;
- mokosi geranoriškai vertinti savo ir kitų vaidybą, dalintis įspūdžiais;
- įpranta atsakingai ruoštis vaidinimams, stengtis būti tvarkingiems ir kultūringiems (Priešmokyklinio ugdymo bendroji programa 2014).

Vaikų vaidyba gali būti apibūdinama kaip kūryba, kai vaikai parodo savo mintis, emocijas, o judesius, elgesį, balsą panaudoja kaip bendravimo priemonės. Vaidybos metu įgyta patirtis gali būti panaudota ne tik scenoje, bet ir gyvenime, atliekant socialinius vaidmenis. Vaidindami vaikai ruošiasi gyvenimui visuomenėje (Kazragytė, Stankevičienė 2011).

Svarbi papildomo ugdymo forma – **dailė**. Dailės užsiėmimų metu vaikai gali išreikšti save, savo jausmus ir emocijas be žodžių. Vaikai gali naudotis įvairiausiomis grafinėmis, tapybinėmis, lipdymo, konstravimo ir kitomis priemonėmis, kurios jiems suteikia galimybę lavinti savo vaizduotę. Taip pat dailės užsiėmimų metu vaikai mažina emocinę įtampą, derina akių, rankų ir kitų kūno dalių judesius, mokosi spręsti problemas, įgauna pasitikėjimo savimi ir savo jėgomis (Bendroji priešmokyklinio ugdymo ir ugdymosi programa 2002). Vaikai, užsiėmimų metu eksperimentuoja įvairiais raiškos būdais: aplikuoja iš spalvoto popieriaus, kartono ar tekstilės, maišo įvairių rūšių ir spalvų dažus, naudoja kitas medžiagas (Priešmokyklinio ugdymo bendroji programa 2014).

Šokis – toks vaikų ugdymosi būdas, kai jie gali spontaniškai patenkinti savo poreikį judėti pagal muziką, taip pažindami savo kūną, gerindami koordinaciją, išmokdami geriau pajusti erdvę. Šokis taip pat glaudžiai susijęs su muzikavimu ir vaidyba, per šokį vaikai atlieka spontanišką judesio improvizaciją, įtraukia pantomimos, vaidybos ir muzikavimo elementų (Bendroji priešmokyklinio ugdymo ir ugdymosi programa 2002).

Šokis vaikams padeda bendrauti, išreiškiant savo jausmus ir mintis, panaudojant įvairiausius judesius. Per šokį galima išreikšti savo vidinę būseną bei perduoti ją kitiems (Pečeliūnas 2013b). Kūrybiškai žaisdami, improvizuodami vaikai yra skatinami tyrinėti: kaip galima judėti, kaip judesiais perteikiami įvairūs vykstantys procesai. Vaikai pratinami stebėti ir sekti judėjimo įvairovę, judesiu reaguoti į muziką, nemuzikinius garsus, tylą. Taip pat vaikai dalyvauja kūrybiniuose šokio žaidimuose, atlieka paskirtus ar pasirinktus veiksmus, kuria vaidmenis. Žaisdami įvairius tradicinius

tautinius žaidimus, vaikai taip pat įsitraukia į savo tautos ritualus, perima jos mentalitetą, jauseną (Priešmokyklinio ugdymo bendroji programa 2014).

Vis tik pažymėtina, kad mokymo įstaigose šokis ugdymo procese dažnai sukelia problemų sudarant programos turinį, vertinant vaikų rezultatus, taikant metodus. Mokyklose šokis dažnai apibrėžiamas tik kaip veikla, kurios metu mokiniai mokosi žingsnių, o ne stengiamasi atskleisti vaikų kūrybinius sugebėjimus (Banevičiūtė, Puipaitė-Narbutienė 2017)

Neformalus ugdymas paprastai organizuojamas atsižvelgiant į priešmokyklinio amžiaus vaikų ir tėvų norus, galimybes ir gebėjimus. Įvairios papildomo ugdymo formos, tokios kaip muzika, šokis, dailė, vaidyba ir kitos, suteikia vaikams galimybę išreikšti ir atskleisti savo asmenybę, ugdo grožio ir estetikos pajautimą, apsaugos nuo žalingos aplinkos poveikio, leidžia reikštis kūrybiškumui, padeda įgyti patirties, tautiškumo, kultūros tradicijų.

Apibendrinant 2.3 skyrių, galima teigti, kad neformalaus ugdymo ir formų gausa yra gan didelė. Neformalusis ugdymas ugdo vaiko gyvenimiškus įgūdžius, asmenines, socialines ir kitas kompetencijas. Organizuojamas atsižvelgiant į įstaigos bendruomenės poreikius, tradicijas.

2.3.1. Muzikinis ugdymas

Muzikos sąvoka yra labai plati. Muzika dar vadinama garsų menu. Muzikos garsai užburia vaiką, leidžia jam pajusti vėją, jūros bangų, miško ošimą. Pasak I. Neifachas (2007) “Galintis sužadinti įvairias žmogaus nuotaikas, jausmus, mintis – yra reikšmingas vaikų ugdymo priemonė. Vaikams klausantis ir išgyvenant įvairią muziką lavėja muzikiniai gabumai, muzikinis skonis“ (Neifachas, 2007). Vadinasi muzika susijusi su jausmais. Klausant klasikinę muzika lavėja skonio supratimas, suprantama darna.

Menas – jausmų, emocijų intuicijų sfera, dvasingiausia vertybė, kuri pasireiškia visose kultūrose. Pagrindinis meno poveikis emocionalumas su raiškos priemonėmis (Strakšienė, 2009). Vaikų muzikinis ugdymas siejasi su gabumu. „Ugdyti vaiko muzikinius gabumus – tai su juo bendrauti. Geriausia ugdyti vaiko muzikinius gabumus gamtoje ar kitoje aplinkoje, kurioje daug įvairių nuostabių garsų. Ugdydami vaikų meilę muzikai, mes juos laviname visapusiškai<..>Muzika dažnai įsiskverbia į mūsų sielos gelmes“ (Nausėdienė, 2003).

Vaikystėje muzikalumo lavinimas yra vienas svarbiausių ugdymo aspektų. Muzikiniai gabumai siejasi su klausos ypatumais, kultūrine aplinka, dvasiniu pasauliu. Muzikos skonis priklauso ir nuo tėvų požiūrio, supratimo, kultūros. Pasak Puišienės (2003), vieni tėvai, pamatę savo vaikų muzikinius gabumus, siekia juos dar labiau lavinti, samdydami korepetitorius, kiti galvoja, kad ikimokyklinio ugdymo įstaiga paruoš jų vaikus. (Puišienė, 2003).

Muzikinis ugdymas yra viena iš pagrindinių estetinio auklėjimo sudedamųjų dalių. Jis yra labai svarbus elementas, formuojant vaikų dvasinę kultūrą. Muzikos pagalba yra ugdomi estetiški ir doroviniai jausmai, nes muzika visų pirma yra suvokiama per emocijas. Anot A. Katinienės (2000), muzika ne tik ugdo estetinius jausmus, bet ir padeda formuoti kai kurias svarbias psichines savybes. Muzikinėje veikloje ne tik lavėja vaikų muzikiniai gabumai, bet ir formuojasi svarbios mokymuisi psichines savybes.

Dažnu atveju priešmokyklinio amžiaus vaikai per muzikinį ugdymą būna supažindinami ir su tradicine tautine šalies kultūra (Šečkuvienė 2004). Per muzikinį ugdymą vaikai sugeba:

- išvelgti grožį aplinkos, gamtos garsuose, muzikiniuose kūrinuose;
- muzikinėmis priemonėmis laisvai išreikšti savo nuotaiką, idėjas, mintis;
- tyrinėti ir naudoti įvairius garso išgavimo būdus;
- improvizuoti, komponuoti, kurti;
- norėti kurti muziką pačių pasigamintais muzikiniais instrumentais;
- ugdytis gerą muzikinį skonį;
- gerbti savo šalies ir kitų kraštų tradicinę muziką;
- pažinti pačią muziką ir jos kalbą;
- vertinti savo ir kitų muzikinę kūrybą, pasidalinti įspūdžiais;
- tausoti ir saugoti muzikinius instrumentus. (Priešmokyklinio ugdymo bendroji programa

2014)

Vaikų muzikinio ugdymo svarba pabrėžiama ir daugelyje Lietuvos švietimo dokumentų, nurodant, kad svarbi vieta muzikiniame ugdyme turi tekti ir etninei muzikai. Siekiama, kad taip vaikas pažintų ir perduotų ateities kartoms savo kultūrą ir tradicijas, kurios taptų vaikų savastimi ir asmenybės dalimi, apsaugotų besiformuojančias asmenybes nuo neigiamos aplinkos įtakos (Jonilienė, 2017).

Muzikinį ugdymą tyrinėjo daugelis mokslininkų (Kriščiūnaitė, Strakšienė, 2015; Balčytis, 1986; Puišienė, 2003 ir kt.). Pasak Davidovos, Minakovos (2008), kokybiškas muzikinis ugdymas priklauso nuo mokytojo kompetencijų, kūrybiškumo. Šiandieniniame pasaulyje, kai viskas keičiasi kiekvieną dieną, pedagogui reiktų ieškoti naujovių.

E. Balčyčio nuomone, meniškumas yra labai svarbus tikslingo muzikinio ugdymo nuotaikai. Meniškumas yra pagrindinis komponentas muzikos pamokoje. Taip pat be jo yra pabrėžiamas kūrybiškumas, kuris turi įsilieti į muzikos pamoką (Balčytis, 1986).

Neformalusis muzikinis ugdymas, pasak A. Kriščiūnaitės, D. Strakšienės (2015), „tampa vis aktualesne mokslo sritimi, siekiant įgalinti formuotis kūrybingą, atsakingą ir atvirą asmenybę, skatinančią esminius pokyčius visuomenėje“.

Apibendrinant 2.3.1. skyrių, galima teigti, kad muzikinis ugdymas tampa vis populiariesnis šiais laikais ir užima vis daugiau vietos neformaliajame ugdyme. Jau nuo mažų dienų vaikui teikiamas muzikinis ugdymas, tampa labai svarbus ugdant kultūrinį, estetinį supratimą, lavinant muzikinį skonį, išreiškiant emocijas.

2.3.2. Dailinis ugdymas

Kurdami vaikai kiekviename savo kūrybinės raiškos lygyje turi būti skatinami pasiekti daugiau, negu tuo metu jie gali atlikti. Ugdymo(si) daile procesas apibūdinamas kaip „vyksmas, kuriame mokymo, mokymosi ir pažinimo procesai sujungiami į bendrą visumą“ (Linkaitytė, Lapėnienė 2003, p. 131).

Vaikams piešimas yra daugiau nei tik malonus užsiėmimas. Šis procesas yra gera mokymosi ir pažinimo patirtis. Vaikams visą laiką didėja aplinkos pažinimo poreikis, todėl kurdami vaikai plėtoja realybės sąvokas. Paprastai piešiamos ir vaizduojamos tos scenos, kuriose atsispindi realūs įvykiai. Būtent pagal vaikų piešinius galima spręsti apie jų mąstymą, apie tai, kas jiems yra aktualu ir svarbu (Brazauskaitė 2004).

Vaikams užsiimant kūrybiniu procesu, svarbu parinkti, kiek galima daugiau, ir įvairesnių meninių priemonių. Šių priemonių nederėtų skirstyti į tinkamas ar netinkamas, kad vaikai patys pasirinktų, kas jiems yra įdomu. Taip pat turėtų būti tinkama meninei saviraiškai aplinka. Svarbu, kad vaikai galėtų kurti laisvoje, jaukioje, skatinančioje vaizduotę aplinkoje. Vaikų drabužiai turėtų būti laisvi, nevaržantys judesių (Brazauskaitė 2004).

Dailės ugdymo procese svarbus ir pedagogo vaidmuo, nes jis turi padėti vaikams netiesiogiai, nedarydamas jiems pernelyg didelės įtakos. Pedagogas gali pasiūlyti panaudoti konkrečia detalę ar medžiagą, tačiau ne per daug vadovaudamas. Dirbdami patys vaikai jaučiasi esantys savarankiški,

tikri kūrėjai. Taip vaikai išmoksta pasitikėti savimi, didžiuojasi savo kūriniais, įgyja daugiau patyrimo (Kirsten A. Hansen ir kt., 1997).

Padedami suaugusiojo vaikai praturtina savo žodyną papildomais spalvų bei formų įvardijimu, sugeba apibūdinti linijas, apskritimus, dėmes ir kitas figūras. Pedagogas vaikams paaiškina darbų atlikimo eigą. Ant piešinių vaikai paprastai užrašo savo vardus. Diskutuojant, kalbantis apie darbelius, pedagogas leidžia vaikams išreikšti, išsakyti savo nuomonę, pastebėjimus, juos visus išklauso, daromos išvados. Vaikai mokosi nebijoti išsakyti savo nuomonę, pristato savo sukurtus darbelius, išklauso kitus vaikus, geranoriškai vertina kitų vaikų darbus (Priešmokyklinio ugdymo bendroji programa 2014).

Per dailės ugdymą įvairiais būdais yra skatinama vaikų meninė raiška. Vaikai išbando įvairius žmogaus, augalų, gyvūnų, daiktų vaizdavimo būdus. Vaikai piešia savo patirtus įspūdžius, svajones, iliustruoja pasakas, istorijas, matytus filmus ir kt. Naudojamos įvairios meninės priemonės: akvarelė, aplikacijos, gvašas, molis, spalvotos kreidelės, pieštukai, plastilinas ir kitos priemonės. Kad pavyktų sudominti, paskatinti kiekvieną vaiką, sudaromos sąlygos rinktis dailės veiklą ar techniką, atsižvelgiant į vaiko norus ir poreikius.

Ugdant vaikų dailės gebėjimus jie mokosi:

- pastebėti grožį aplinkoje, gamtoje ir dailės kūrinuose;
- džiaugtis kūrybos procesu, jausti pasitenkinimą kuriant;
- laisvai, spontaniškai reikšti savo idėjas, nuotaikas ir mintis;
- ugdyti gerą skonį, estetinę nuovoką;
- pažinti skirtingų žanrų, įvairių tautų ir įvairių istorinių laikotarpių dailės kūrinius;
- vertinti savo kūrybą, dalytis įspūdžiais;
- siekti tvarkos savo aplinkoje;
- baigti pradėtus darbus, taupiai naudoti turimus išteklius, rūpintis savo saugumu (Priešmokyklinio ugdymo bendroji programa 2014).

Užsiimdami kūrybine veikla, vaikai išreiškia savo jausmus, mintis, emocijas, norus, poreikius, svajones ir tikslus. Labai svarbu, kad kūrybiniame ugdymo procese pedagogas leistų vaikams patiems laisvai išreikšti savo fantaziją ir mintis popieriaus lape, nedarydamas jam jokios įtakos, leisdamas pačiam spręsti ir kurti. Tuomet dailės mokytojas galės artimiau pažinti vaiką, suprasti jo poreikius. Dailės ugdymas padeda vaikams pažinti save, suvokti savo vertybes. Ugdymo procese svarbu sudominti vaikus dailės dalykais, pasitelkiant į pagalbą linijas, spalvas, formas, patobulinti emocinę

raišką, sugebėti vertinti grožį, supažindinti su meno vertybėmis, ugdytis individualius gebėjimus (Martišauskienė 2008).

Ikimokykliniame ir priešmokykliniame amžiuje itin svarbu žaidimo forma vaikus supažindinti su įvairiomis dailės technikomis: priemonėmis, medžiagomis, darbelių atlikimo būdais, suteikti vaikams elementariausių šios srities žinių. Taip pat aktualu skatinti vaikų išgyvenimus ir emocijas, stebėti aplinką ir dailės kūrinius, džiaugtis pasiektais kūrybiniais rezultatais (Matlašaitienė 1995).

Ugdymo programose dažnai numatoma, kad labai svarbu vaikus supažindinti ir su tradicine, liaudies kultūra, nes „gretindami lietuvių tautos dailės kūrinius su kitų tautų meno kūriniais, vaikai stiprina savo tautinį tapatumą, ugdomi giliają meilės tėvynei pajautą“ (Priešmokyklinio ugdymo bendroji programa 2014). Dėl šių priežasčių, pritaikius tautodailę vaikų ugdymui, galima būtų išspręsti tam tikras problemas, su kuriomis susiduria priešmokyklinio amžiaus vaikai. Priešmokyklinio amžiaus vaikai jau pradeda rašyti, todėl tautodailės ženklų, simbolių, elementų dekoravimas gali padėti pasiruošti rašymo etapui, paskatinti grafinę kūrybą. Dauguma autorių teigia, kad reikalinga nuo mažens auklėti vaikus kūrybiškai, ugdyti teigiamą santykį su kultūros vertybėmis, nuolat skatinti vaiką išlikti savimi. O liaudies menas yra ta meno rūšis, kuri jau nuo seno ugdo jautrią, kūrybišką asmenybę. Dabar jau moksliskai pagrįstas lietuvių liaudies meno poveikis pradinį klasių mokinių kūrybingumui atskleisti ikimokyklinio amžiaus vaikų kūrybiškumo ugdymo tautodaile ypatumai (Stankevičienė 2003).

Vaikų ugdymas daile yra labai svarbus asmenybės formavimuisi, turintis įtakos kūrybingai, jautrios, meniškos asmenybės ugdymui. Ugdant daile svarbu vaikams padėti, pasiūlyti tam tikras technikas, medžiagas, tačiau kartu ir duoti jiems laisvės patiems spręsti ir rinktis tai, ką ir kaip jie nori kurti. Taip pat naudinga ir pravartu supažindinti vaikus ir su tradicine lietuvių tautodaile, kuri gali lavinti vaikų rašyseną, supažindinti su savo šalies liaudies kūryba.

Apibendrinant 2.3.2 skyrių, galima teigti, kad dailė, - tai kūrybinis procesas. Pedagogai, leidžiantys pasirinkti norimą piešimo priemonę, suteikia vaikui vaizduotės laisvę, per kurią lavinama vaizduotė, kūrybiškumas, savarankiškumas, o tai yra labai svarbu norint vaiką paruošti ugdymuisi pagal pradinio ugdymo programą.

2.3.3. Judesio raiška

Muzikiniame ugdyme labai svarbu diferencijuoti ir parinkti individualų ugdymą pagal kiekvieno vaiko galimybes ir sugebėjimus, reikalinga mažinti turinio apimtį bei integruoti daugiau dalykų. Švietimo ir mokslo ministerijos ugdymo programose yra teigiama, kad svarbu atspindėti visą vaiko santykį su muzika, užtikrinti ugdymo proceso įvairiapusiškumą, kompleksiskumą bei kryptingumą (Pečeliūnas, 2013).

Priešmokyklinio muzikinio ugdymo procesuose itin svarbu išsiaiškinti kiekvieno vaiko muzikinius gabumus, lavinti jų judesio bei muzikos garso koordinacijos gebėjimus. Įvairiausių muzikos kūrinių klausymąsi galima derinti su:

- ritmika bei improvizavimu, kada girdima muzika yra bandoma imituoti įvairiausiais judesiais. Įvairūs kūno judesiai, tokie kaip plojimas, trepsėjimas ir panašūs, gali būti panaudojami kaip ritminis instrumentas;
- grojimu instrumentais, norint geriau pajusti muzikos ritmą;
- dainavimu (Šečkuvienė, 2004).

Priešmokyklinio amžiaus vaikams muzika ir judesys yra būdas pagerinti vaikų nuotaikai, sukurti tinkamas sąlygas išlieti kūrybinei energijai. Muzika bei judėjimas padeda abiejų smegenų pusrutulių vystymuisi, taip pat ženkliai prisideda prie vaikų emocinės, socialinės, fizinės bei pažinimo raidos formavimosi.

Muzikos rūšys yra pačios įvairiausios, todėl jos sužadina skirtingus jausmus ir emocijas. Linksma, energinga muzika skatina gerą nuotaiką, norą judėti, o rami muzika, atvirkščiai, nuramina ir atpalaiduoja vaikus. Vaikai judėdami, šokdami geba išreikšti įvairiausius jausmus: džiaugsmą, pyktį, liūdesį ir kitus. Taip pat šokdami vaikai lavina socialinius gebėjimus, kuomet žaidžia muzikinius žaidimus, kuriuose reikalingas paprastas ar šiek tiek sudėtingesnis bendravimas tarpusavyje, pavyzdžiui, „Jurgeli, meistreliai“ ir panašūs žaidimai. Muzika ir judri veikla prisideda prie daugelio vaikų ugdymosi uždavinių: padeda vaikams suvokti ir išreikšti savo jausmus, ginti savo teises, būti savarankiškais, žaisti kartu su kitais vaikais, dalytis žaislais ir gerbti kitų teises, sugebėti spręsti konfliktus.

Judėdami pagal muziką, vaikai puikiai vysto kūno raumenis ir judėjimo sugebėjimus, atranda naujų kūno judėjimo ir padėties keitimo būdų. Taip pat žaisdami pagal muziką, vaikai puikiai lavina savo koordinaciją ir pusiausvyrą. Grodami įvairiais muzikiniais instrumentais ir žaisdami pirštų žaidimus, vaikai stiprina ir rankų raumenis. Muzika ir judesys puikiai lavina vaikų fizinę raidą: padeda

įgyti svarbiausius motorinius įgūdžius, išlaikyti pusiausvyrą, valdyti rankų raumenis, koordinuoti rankų ir akių judesių sąveiką (Dodge ir kt., 2002).

Muzikos ir judėjimo erdvėje vaikai gerina ir savo pažinimo raidą. Priešmokyklinio amžiaus vaikai sprendžia įvairias problemas: bando muzikiniais instrumentais išgauti konkrečius garsus ir pan. Vaikai taip pat kuria žodžių junginius, rimuoja ir derina tai su muzikos garsais bei judesiais, trepsi kojomis, ritmiškai ploja, dainuoja skiemenuodami. Labiausiai pagerėja vaikų gebėjimai tyrinėti priežasties ir pasekmės santykius, lyginti ir matuoti, suvokti laiko sąvokas ir seką, domėtis erdve, pažinti skaičius ir skaičiuoti.

Vaikai taip pat lavina ir kalbos raidą. Jie tobulina savo klausymosi įgūdžius, stebi tempo ar intonacijos pasikeitimus. Taip pat derina šokį su plojimu, susipažįsta su naujais žodžiais ir jų junginiais, lavina fonologinius įgūdžius, žaidžia su kalbos garsais taip pratindamiesi skaityti, seka dainelių žodžius.

Kad vaikai galėtų muzikuoti ir judėti pagal muziką, svarbu tam įrengti tinkamas erdves, turėti pakankamai muzikinių instrumentų bei aparatūros, dalį reikalingų priemonių galima pasigaminti ir kartu su vaikais iš kasdienių buityje naudojamų daiktų (Dodge ir kt. 2002).

Įvairaus stiliaus ir pobūdžio muzikos garsai vaikams sužadina įvairias emocijas bei judesius ir išraiškumą. Naudodamasis savo vaizduote vaikas pats atsirenka judesius, kurie jam labiausiai asocijuojasi su muzikos keliama vaizdiniais. Muzikos ir judesio sąveikoje būtent muzika atlieka pagrindinį vaidmenį, o judesius galima apibrėžti kaip „tam tikra meninio vaizdo išraiškos ir emocinio santykio su muzika ugdymo priemonė“ (Pečeliūnas 2013, p. 45). Judesys muzikoje sėkmingai gali būti naudojamas atliekant įvairias improvizacijas. Jos gali būti atliekamos judesiu ir veido mimika. Improvizacija galima atskleisti muzikinius charakterius, iliustruoti dainų turinį ir kt. (Kūrybiškas mokytojas – kūrybiški mokiniai, 2016)

Labai natūraliai dainavimas, muzika ir kūno judesiai susijungia, žaidžiant lietuvių liaudies žaidimus. Daugumą šių žaidimų sudaro dvi dalys, kur pirmojoje einama rateliu, žingsniuojama, o antrojoje dalyje keičiasi tempas bei atliekami judesiai, imituojantys literatūrinio teksto turinį (Šečkuvienė, 2004).

Ir muzika, ir judėjimas turi daug įtakos vaikų raidai, nes šie du komponentai labai glaudžiai siejasi su ugdymo turiniu:

- Gerėja vaikų kalbos įgūdžiai, nes lavinamas jų žodynas, fonologinis supratimas, gilinamas vaikų supratimas apie knygas ir jų tekstus, gerėja rašto ir raidžių suvokimo įgūdžiai;

- Gerėja vaikų matematikos pradžios, nes dainuojama dainelės, kur minimi skaičiai, stiprėja gebėjimai suprasti skaičių sekas, žingsniuodami pagal muziką vaikai tyrinėja įvairias formas ir taip formuojamas jų erdvinis suvokimas;
- Lavinamas gamtos pažinimas, kuomet eksperimentuojama su muzikiniais instrumentais įvairiems garsams išgauti, instrumentai gali būti kuriami ir iš gamtoje randamų objektų;
- Vaikams padedami socialiniai pagrindai, nes galima pakviesti profesionalių muzikantų ar šokėjų, kurie supažindintų vaikus su šiais menais. Svarbu atkreipti vaikų dėmesį į muziką bei šokį žmonių gyvenime;
- Gali būti pademonstruojamas šokis, taip parodant vaikams, kaip galima judėti pagal muziką, atlikti įvairiausių judesius. Pedagogas su vaikais gali klausytis muzikos ir tyrinėti pagal ją atliekamus judesius;
- Galima supažindinti vaikus ir su įvairiomis naujosiomis technologijomis, kurių dėka galima išgauti įvairius garsus (Dodge ir kt. 2002).

Judesys ir muzika, priešmokykliniame vaikų ugdyme, užima svarbią vietą, nes muzika ir judėjimas visapusiškai lavina vaikų vaizduotę, saviraišką, gebėjimą improvizuoti ir kurti. Judėdamas pagal muziką vaikas lavina ir savo kalbos raidą, susipažįsta su ritmika, gerina savo koordinaciją. Judėdami pagal muziką vaikai išmoksta išreikšti savo jausmus, emocijas, judesiu perduoda tai, ką mąsto ir jaučia.

Rimkutė (2008) pabrėžia, kad muzikos pamokoje reikėtų kuo daugiau įtraukti judesio: judėti skambant muzikai, dainuoti su judesiu, šokti ratelius, improvizuoti. Apie judesio svarbą muzikiniame ugdymą rašo ir E. Jaques – Dalkroze (2009). Jo teigimu, ritminė muzikinė sistema tolygiai atliekama atitinkamų judesių, neatsiejama muzikos pamokoje. Atlikti tyrimai įrodo, kad judesys išties yra svarbus ir priešmokyklinio amžiaus vaikų muzikiniame ugdyme. S. Rimkutės (2008) atlikto tyrimo duomenys rodo, kad muzikos mokytojas suvokia judesio svarbą, dauguma mokytojų naudoja judesių improvizaciją, lavina vaikų kūrybiškumą, muzikalumą, vaizduotę.

Apibendrinant 2.3.3 skyrių galima teigti, kad judesys yra labai svarbus priešmokyklinio amžiaus vaiko motorikos vystymuisi. Be to skatina vaikų emocinės, socialinės, fizinės bei pažinimo raidos formavimąsi. Lavina kūno kalbą, gerina nuotaiką.. Klausantis muzikos lavinasi muzikalumas, persiteikia jausmai.

3. TĖVŲ POŽIŪRIS Į PAPILDOMO UGDYMO UŽSIĖMIMUS IKIMOKYKLINĖSE UGDYMO ĮSTAIGOSE

Atlikus teorinę analizę buvo nuspręsta atlikti tyrimą, kuriuo atskleisti tėvų požiūrį į priešmokyklinio amžiaus vaikų papildomo ugdymo raiškos ypatumus darželiuose. Buvo pasirinkti keturi lopšeliai – darželiai „X“. Nuspręsta apklausti tėvus ir sužinoti jų nuomonę apie papildomą ugdymą.

3.1 Tyrimo metodika ir organizavimas

Tyrimo tikslas. Atskleisti tėvų požiūrį į priešmokyklinio amžiaus vaikų papildomo ugdymo raiškos ypatumus darželiuose.

Empirinio tyrimo metodai.

Pagrindinis informacijos rinkimo metodas – anketa, apimanti teoriniu aspektu aptartus dalykus. Sudarytose anketose yra 31 klausimas ir teiginiai, pagrindą sudaro uždaro tipo klausimai ir maža dalis atviro tipo. Tyrimo anketos sudarytos, remiantis teorinėje dalyje panaudota literatūra. Klausimai suskirstyti į 10 bloką, kuriose sudaryti klausimai. Buvo siekiama išsiaiškinti respondentų demografinius ir socialinius duomenis, domėjimąsi vaikų lavinimu, papildomo ugdymo svarbą, ar vaikai lanko papildomą ugdymą ikimokyklinėje ugdymo įstaigoje, ar tėvai patenkinti papildomo ugdymo formomis, kokybe, parinkta vieta ir numatytu laiku. Ar tėvai patenkinti papildomo ugdymo mokytojais. Ar tėvai rūpinasi vaikų meniniu ugdymu, ar domisi programomis ir ar galėtų skirti daugiau lėšų papildomam ugdymui. Tyrimo duomenys apdoroti Windows Microsoft Excel ir SSPS (Statistical package For Social Science).

Tyrimo laikas.

2018. 03 - 2018. 04 mėnesiai.

Tyrimo dalyvių imtis ir tyrimo vieta.

Anketinėje apklausoje dalyvavo Kauno miesto 4 lopšelių – darželių „X“ ugdytinių tėvai. Buvo pateiktos 119 anketos iš jų grįžo 107. Tyrime buvo laikomasi savanoriškumo ir anonimiškumo principais. Anonimiškumu buvo siekiama gauti atvirus, autentiškus atsakymus, atsispindėtų respondento nuomonę į pateiktus klausimus.

3.2 Tyrimo duomenų analizė

Respondentų demografinių duomenų ir požiūrio analizė, domėjimasis papildomo ugdymo programomis

Demografinėje dalyje buvo siekta įsiaiškinti respondento lytį, turimą išsilavinimą, taip pat domėjimąsi įvairiapuse veikla. Buvo norima iširti, ar tėvai domisi įvairiapuse veikla, palyginti respondentų domėjimąsi pagal turimą išsilavinimą. Didžioji dalį apklaustųjų ugdytinių tėvų sudaro moterys, kurių yra 80,4 proc. ir vyrų 19,6 proc. Tai yra puikiai suprantama, kadangi dažniausiai noriai anketas pildo mamos.

Kitu klausimu buvo norima sužinoti respondentų išsilavinimą. Šis klausimas svarbus, kadangi norima palyginti duomenis. Respondentų išsilavinimas, pateikiamas 2 lentelėje.

2 lentelė

Respondentų įgytas išsilavinimas (N=107)

Išsilavinimas	Procentai
Vidurinis	52,3%
Aukštasis	47,7%

Kaip matoma, dauguma respondentų turi vidurinį išsilavinimą, tačiau su aukštesniu išsilavinimu taip pat daug tėvų. Jie sudaro 47,7 proc. iš visų apklaustųjų.

Tyrimo pradžioje respondentų buvo klausama: ar jie domisi įvairiapuse veikla, ar jie gyvenime yra aktyvūs, ar domisi ugdymo naujovėmis. Klausimas svarbus, nes galima daryti prielaidą. Žmonės, besidomintys įvairiapuse veikla – sieks ir pageidaus įvairesnio ugdymo savo vaikui. Suskaičiavus respondentų atsakymus, dauguma (76,6 proc.) mano, kad reikia domėtis įvairiapuse veikla. Galima teigti – tėvai norėtų, kad jų vaikai domėtusi įvairiapuse veikla ir ikimokyklinėje įstaigoje būtų teikiamas ne tik priešmokyklinis ugdymas, bet ir papildomas ugdymas.

Palyginus respondentų nuomonę pagal įgytą išsilavinimą, nustatyti reikšmingi skirtumai ($p < 0.047$), kurie rodo, kad respondentai, turintys aukštąjį išsilavinimą aukščiau (nei turintys vidurinį išsilavinimą) vertina teiginį apie domėjimąsi įvairiapuse veikla. Galima manyti, kad žmogus, norintis tobulėti ir siekiantis tikslo, besidomintis ugdymo naujovėmis, skatina ir savo vaiką domėtis įvairiapuse veikla.

Apklausoje buvo klausiama, kaip dažnai tėvai rūpinasi vaikų meniniu ugdymu. Jų nuomonė pateikiama 3 lentelėje.

3 lentelė

Kiek dažnai vaikai turi lankytis įvairiose meninėse veiklose, organizuojamose ne ugdymo įstaigoje (teatruose, koncertuose ir kt.) (1) ir kiek dažnai įstaigoje (2) (N=107)

Kiek kartų	Procentai (1)	Procentai (2)
Du kartus per mėnesį	43,9%	48,6%
Vieną kartą per mėnesį	48,6%	45,8%
Kartą per du mėnesius	7,5%	3,7%
Kita	0%	1,9%

Kaip matome, dauguma tėvų mano, kad vaikai turi lankytis meninėse veiklose kartą per mėnesį. Galima teigti, kad tėvai aktyviai vaikus veda į teatrus, koncertus ir kt. renginius, kuriuose ugdomi meniniai gebėjimai. Tai įrodo, kad tėvai yra aktyvus bei suinteresuoti vaikų meniniu ugdymu, kadangi kartą per mėnesį lankytis įvairiuose renginiuose yra pakankama. Tačiau ar tėvai pageidauja ikimokyklinėje ugdymo įstaigoje vaikams spektaklių. Panašiai pasiskirstė tėvų nuomonės ir apie ikimokyklinėje ugdymo įstaigoje organizuojamą meninę veiklą. To ir galima buvo tikėtis, kadangi tėvams yra aktuali meninė raiška.

Kaip matoma iš 3 lentelės, nuomonės panašios. Dauguma tėvų mano, kad vaikai turėtų dalyvauti darželyje organizuojamuose teatruose su spektakliais du kartus per mėnesį. Eilutėje „kita“ atviru klausimu, tėvai parašė: „Norėtume kad vaikai važiuotų į teatrą mieste“. Vadinasi tėvai pakankamai dažnai pageidauja vaikų meninio ugdymo ir taip pat norėtų, kad ikimokyklinėje ugdymo įstaigoje vyktų įvairūs teatrai su savo spektakliais.

Palyginus respondentų nuomonę pagal įgytą išsilavinimą, paaiškėjo, kad turinys vidurinį išsilavinimą, dažniau (du kartus per mėnesį) pageidauja spektaklių ($p < 0,03$) nei turintys aukštąjį išsilavinimą. Galima manyti, kad tėvai norėtų kuo dažniau savo vaikams įvairių renginių, kadangi galbūt nori labiau vaikus lavinti meninėje veikloje.

Kitu klausimu, respondentų buvo klausiama, ar jie susipažinę su ikimokyklinės ugdymo įstaigos programomis, nuomonė pateikiama 4 lentelėje.

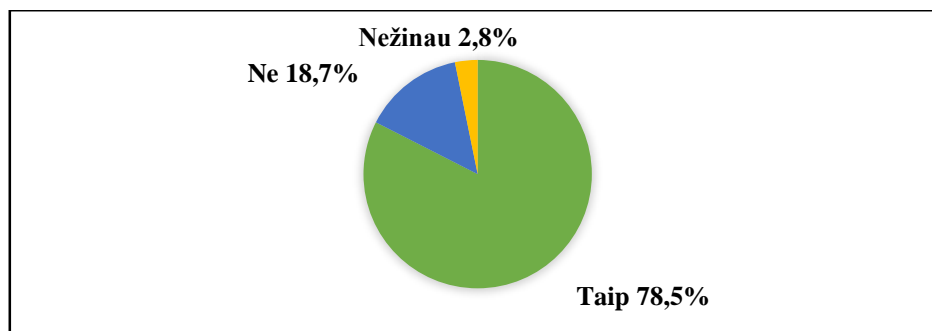
Tėvų susipažinimas su programomis (N=107)

Priešmokyklinio ugdymo programa	72,9%
Įstaigos nuostatai	58,9%
Neformalaus ugdymo programos	53,3%
Strateginis planas	53,3%
Metinė veiklos programa	49,5%

Kaip matome, 72,9% respondentų yra susipažinę su „Priešmokyklinio ugdymo programa“, galima teigti, kad tėvai domisi vaikų priešmokykliniu ugdymu. Tačiau akivaizdžiai mažiau procentų tėvų yra susipažinę su „Metine veiklos programa“. Yra svarbu, kad tėvai žinotų programą, kurioje aiškiai aprašomi ugdymo tikslai, uždaviniai, detalizuojama kas bus vykdoma, kokie bus rezultatai. Taip pat „Neformalaus ugdymo programa“ svarbi, kurioje taip pat siekiama konkretaus tikslo ir iškeltų uždavinių, aprašoma kas bus vykdoma. Galima suprasti, kad tėvams nebuvo pristatytos programos arba jiems yra svarbiau susipažinti su „Priešmokyklinio ugdymo programa“.

Palyginus respondentų atsakymus pagal įgytą išsilavinimą, sužinota, kad susipažinę su „Priešmokyklinio ugdymo programa“, respondentai turintys vidurinę išsilavinimą yra labiau nei turintys aukštąjį ($p < 0,047$). Galima manyti, kad tėvams yra svarbus priešmokyklinis ugdymas, nes jie nori žinoti apie savo vaikų gebėjimus.

Respondentų buvo klausiami ar būtinas papildomas ugdymas ikimokyklinėje ugdymo įstaigoje. 2 paveiksle pateikiama respondentų nuomonė apie papildomo ugdymo būtinumą ikimokyklinėje ugdymo įstaigoje.

2 pav. Respondentų nuomonė apie papildomo ugdymo būtinumą ikimokyklinėje įstaigoje (N=107)

Galima matyti, kad 78,5 proc. respondentų mano, kad papildomas ugdymas yra būtinas ikimokyklinėje įstaigoje. Vadinasi tėvai pageidauja papildomo ugdymo ir juo domisi. Tačiau kas labiau domisi, tėčiai ar mamos. Kadangi manoma, jog vaikų ugdymu rūpinasi labiau mamos, tyrime norėta išsiaiškinti respondentų nuomonę apie papildomo ugdymo reikalingumą lyčių aspektu.

Nustatyti reikšmingi skirtumai ($p < 0,043$), parodantys, kad moterys aukščiau vertina papildomo ugdymo būtinumą ikimokyklinėje ugdymo įstaigoje. Todėl galima teigti, kad papildomu ugdymu susidomėjimas yra didelis, tačiau moterys labiau nori jo ikimokyklinėje ugdymo įstaigoje.

Tačiau ar tėvai domisi meniniu ugdymu, ar jiems svarbu, kad vaikas tobulėtų veiklose. Respondentų nuomonė pateikta 5 lentelėje.

5 lentelė

Respondentų nuomonė apie meninį ugdymą (N=107)

Teiginys	Pritaria (procentais)
Reikia rinktis tą meninę veiklą, kuri labiausiai patinka	86%
Dalyvaudami meninėje veikloje vaikai išmoksta bendrauti, tampa drąsesni	82,4%
Reikia leisti vaikui išbandyti save įvairiose meninėse veiklose.	78,5%
Vaikams reikalingas meninis ugdymas, nes jis formuoja asmenybę.	71%
Reikia siekti tikslo ir nesiblaškyti po įvairias veiklas“ .	71%
Svarbiausia, kad vaikas būtų užimtas ir lavinamas	71%
Reikia rinktis tą meninę veiklą, kurioje ryškūs vaiko gebėjimai	71%
Kiekvienas vaikas yra gabus ir gali dalyvauti meninėje veikloje	53,3%

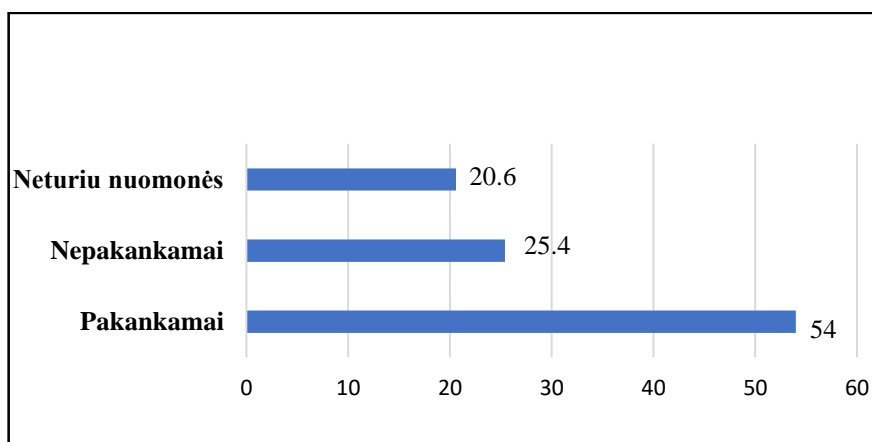
Respondentų buvo prašoma pritarti arba ne pateiktiems teiginiams. Tyrimo rezultatai įrodo – tėvai mano, kad meninis ugdymas yra svarbus. Tėvai mano, kad meninėje veikloje vaikai tampa drąsesni, formuojasi asmenybė. Džiugina tai, kad tėvai galvoja apie vaikų nuomonę, dauguma sutinka ir renkasi meninę veiklą, pagal vaiko poreikius.

Lyginant respondentų nuomonę pagal lytį, paaiškėjo, kad moterys labiau nei vyrai leidžia rinktis meninę veiklą, kuri patiktų vaikui ($p < 0,032$). Tai įrodo kad visgi mamos labiau leidžia vaikams rinktis ir atsižvelgia į vaiko poreikius.

Vėliau norėta palyginti tėvų nuomonę pagal turimą išsilavinimą. Sužinota, kad teiginiu „Reikia rinktis tą meninę veiklą, kurioje ryškūs gebėjimai“ reikšmingų skirtumų neužfiksuota. Tačiau teiginį „Reikia nuosekliai siekti tikslo ir nesiblaškyti“, respondentai su aukštesniu išsilavinimu ($p < 0,04$) vertina palankiau nei su viduriniu išsilavinimu. Galima manyti, kad išsilavinę tėvai, aiškiai matantys savo vaikuose ryškius gebėjimus, juos nori tobulinti ir toliau. Todėl renkasi tą veiklą, kurioje akivaizdžiai jie matomi.

Tačiau kokioje srityje tėvai labiausiai norėtų matyti vaiko pasiekimus. Respondentai (75,70 proc.) nurodė „mokėjimą mokytis“, 2 vietoje 70,09 proc. „santykius su bendraamžiais“, 3 vietoje 56,07proc „emocijų suvokimas ir raiška“. Gauti rezultatai yra šiek tiek nustebino, kadangi matome, kad tėvams yra svarbu emocijų raiška. Taip pat tėvams svarbu, kad jų vaikai mokėtų mokytis. Mažiausiai tėvus domina sritys: „iniciatyvumas“ (28,03 proc.), „aplinkos pažinimas“ (26,16 proc.) ir „kasdieniniai gyvenimo įgūdžiai“ (23,36 proc.). Tėvai mano, kad šiose srityse vaikams pasiekimai nėra būtini, kadangi šias kompetencijas jau turi. Galbūt jie jau jas įgijo ikimokyklinėje grupėje arba tėvai išugdė jas namuose. Taip pat „meninėje raiškoje, estetiniame suvokime, kūrybiškume“ 42,05 proc. tėvų norėtų matyti pasiekimus. Galima manyti, kad ne visiems tėvams rūpi meninis ugdymas. Galbūt, kai vaikas lanko priešmokyklinę grupę, tėvams svarbiausias tikslas yra vaiko pasiruošimas mokyklai.

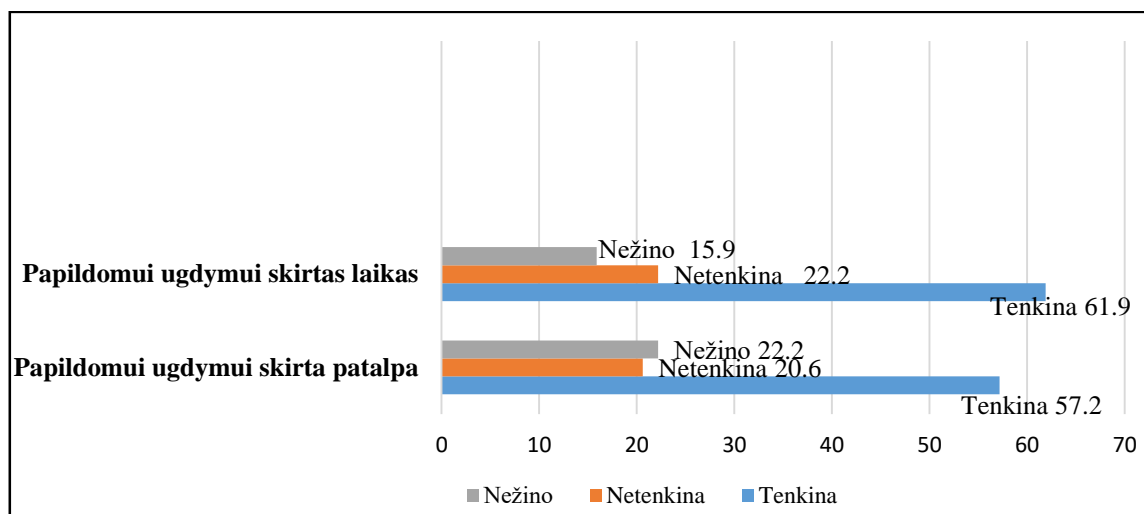
Kitu klausimu buvo labai svarbu sužinoti, ar pakankamai įstaigose rūpinamasi vaikų meniniu ugdymu, ką apie tai mano tėvai. Tyrimo rezultatai pateikiami 3 paveiksle.

3pav. Ar pakankamai įstaigoje rūpinamasi vaikų meniniu ugdymu (N=107)

Akivaizdžiai matome, kad 54 proc. mano, kad pakankamai įstaigoje rūpinamasi vaikų meniniu ugdymu. 25,4 proc. respondentų teigia, kad nepakankamai, ir 20,6 proc. neturi nuomonės. Vadinas, šiek tiek daugiau nei pusė tyrime dalyvavusių tėvų yra patenkinti vaikų meniniu ugdymu. Jie jaučiasi užtikrintai, nes vaikai gauna meninius įgūdžius

Kyla klausimas, ar respondentus tenkina papildomam ugdymui skirta patalpa ir laikas. Respondentų nuomonė pateikta 4 paveiksle.

4 pav. Respondentų nuomonė apie papildomam ugdymui skirtą patalpą ir numatytą laiką (N=107)

Kaip matome paaiškėjo, jog daugumai respondentų yra tinkama patalpa ir numatytas laikas papildomam ugdymui. Respondentai 57,2 proc. sutinka ir mano, kad papildomam ugdymui skirta patalpa tinkama. 20,6 proc. respondentų nesutinka ir 22,2 proc. neturi nuomonės.

Panašiai išsidėstė respondentų nuomonė dėl papildomo ugdymo laiko ir dienos. 61,9 proc. tenkina patalpą ir laikas, 22,2 proc. netenkina ir 15,9 proc. nežino. Respondentų klausus „Ar yra aptariamai vaiko pasiekimai baigiant mokslo metus“, sutiko 51,4 proc. tėvų.

Tačiau artėjame prie svarbaus momento, ar yra tinkamas pedagogas papildomam ugdymui, respondentų nuomone, papildomo ugdymo mokytojais patenkinti 79,4 proc. tėvų ir mano, kad jie yra tinkami jų vaikų ugdymui. Aišku, jog tėvai patenkinti papildomo ugdymo mokytojais ir supranta jų svarbą, tinkama pedagogo kvalifikacija. Taip pat tėvai patenkinti vaikų meniniu ugdymu. Bendrai galima teigti, kad meninio ugdymo veikla ikimokyklinėse ugdymo įstaigose tėvai yra patenkinti.

Palyginus respondentų nuomonę Ar jūs patenkinti papildomo ugdymo mokytojais, moterys labiau nei vyrai ($p < 0,027$) yra patenkintos papildomo ugdymo mokytojais. Palyginus respondentų nuomonę pagal turimą išsilavinimą, papildomo ugdymo mokytojais yra patenkinti labiau turintys aukštąjį išsilavinimą ($p < 0,039$), nei ir turintys vidurinį. Galima manyti, kad mamos ir respondentams

su aukščiau išsilavinimu labiau patinka papildomo ugdymo mokytojai. Galbūt mamos dažniau bendrauja su mokytojais, domisi savo vaikų ugdymu. Taip pat respondentai su aukščiau išsilavinimu galima manyti, kad labiau pastebi vaikų gebėjimus, kuriuos lavina papildomo ugdymo mokytojai.

Tačiau papildomo ugdymo įvairovės ikimokyklinėje ugdymo įstaigoje tėvams trūksta. 30,2 proc. respondentų tenkina papildomo ugdymo įvairovė ikimokyklinėje ugdymo įstaigoje, 47,6 proc. netenkina, 22,2 proc. iš dalies tikrai tenkina. Galima daryti prielaidą, kad tėvai renkasi papildomą ugdymą ne savo ikimokyklinėje įstaigoje, nes jų netenkina papildomo ugdymo įvairovė. Tai yra neigiamas ženklas ikimokyklinei ugdymo įstaigai, kadangi tėvams trūksta papildomo ugdymo įvairovės. Tėvai pageidauja ugdymo savo ugdymo įstaigoje. Galbūt todėl tėvai dažnai renkasi papildomą ugdymą kitose ugdymo įstaigose.

Palyginus respondentų nuomonę apie papildomo ugdymo įvairovę darželyje, sužinota, kad vyrus labiau nei moteris tenkina įvairovė ($p < 0,024$). Galima manyti, kad labiau mamoms trūksta įvairovės, pasirinkimo krypčių. Jos pageidautų kad ikimokyklinėje ugdymo įstaigoje būtų daugiau papildomo ugdymo pasirinkimo variantų, vaikų poreikius atitinkančio papildomo ugdymo.

Respondentų nuomonė apie papildomo ugdymo pasirinkimo vietą

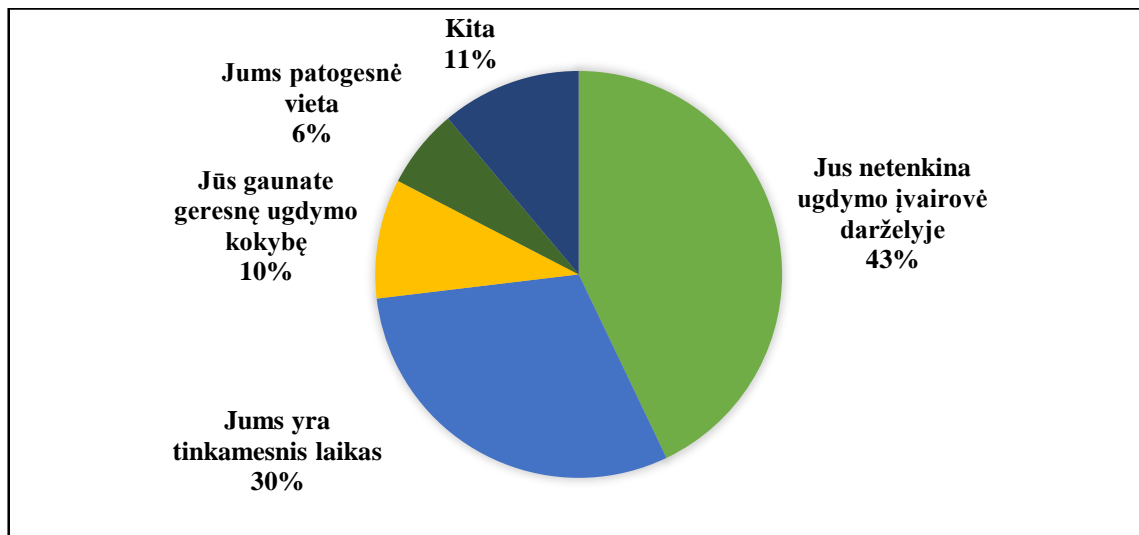
Anksčiau buvo aptariama respondentų nuomonė apie papildomo ugdymo įvairovę. Kitu klausimu buvo norima išsiaiškinti, ar tėvai renkasi papildomą ugdymą savo ugdymo įstaigoje, ar ne. Atlikus duomenų analizę, paaiškėjo, kad 77,8 proc. respondentų renkasi papildomą ugdymą ikimokyklinėje ugdymo įstaigoje ir 22,2 proc. nelanko. Galima suprasti, jog nors tėvams trūksta ikimokyklinėje ugdymo įstaigoje įvairovės, tačiau papildomą ugdymą jie renkasi iš galimų formų.

Įdomu, ar vaikai lanko papildomą ugdymą ne savo ikimokyklinėje ugdymo įstaigoje, kur galbūt randa norimas papildomo ugdymo formas, kurių daugumos respondentų teigimu trūksta. Dauguma, (netgi atsakiusiųjų 81 proc.) visgi lanko papildomą ugdymą ne savo ugdymo įstaigoje. Galima teigti, kad pakankamai daug vaikų lanko papildomą ugdymą ne savo ikimokyklinėje ugdymo įstaigoje, nes įstaiga netenkina šio tėvų poreikio, tėvams stinga įvairovės. Įstaiga netenkina tėvų pageidavimų. Tėvai akivaizdžiai pageidauja daugiau pasirinkimo galimybių, kurios atitiktų vaikų poreikius.

Pateiktoje anketoje viename iš klausimų paprašius atsakyti į vieną iš klausimų – „Kokį papildomą ugdymą lanko jų vaikai“, daugumą nurodė baseiną, kinkboksą, įvairius šokių, robotiką, šachmatų, krepšinį. Galima manyti, kad tėvams šių ugdymo krypčių trūksta ugdymo įstaigoje.

Kitu anketos klausimu buvo siekiama įsiaiškinti priežastį, kodėl ugdytiniai renkasi papildomą ugdymą ne savo ikimokyklinėje ugdymo įstaigoje.

6 pav. Pavaizduotos, kodėl respondentai renkasi papildomą ugdymą ne ikimokyklinėje ugdymo įstaigoje, priežastys.

5 pav. Respondentų nuomonė apie papildomo ugdymo pasirinkimą ne savo ikimokyklinėje ugdymo įstaigoje (N=107)

Galima matyti, kad daugiausiai respondentų (43 proc.) renkasi papildomą ugdymą ne ikimokyklinėje ugdymo įstaigoje, nes jų netenkina ugdymo įvairovė ikimokyklinėje ugdymo įstaigoje. 30 proc. teigia, kad jiems yra patogesnis laikas, 11 proc. neįvardija priežasties, 10 proc. gauna geresnę ugdymo kokybę ir 6 proc. renkasi patogesnę vietą. Galima patvirtinti anksčiau išaiškėjusią priežastį. Tėvai renkasi papildomą ugdymą kitose ugdymo įstaigose, nes jų netenkina papildomo ugdymo įvairovė darželyje.

Tačiau respondentų anketoje klausus „ar siūlėte darželio vadovybei papildomo ugdymo veiklas“, tik 24 proc. respondentų atsakė, kad taip. Galima suprasti, jog ikimokyklinė ugdymo įstaiga net nežino, kad tėvai pageidautų įvairesnio papildomo ugdymo.

Respondentų nuomonė apie papildomo ugdymo kokybę, pasiekimus, užmokestį

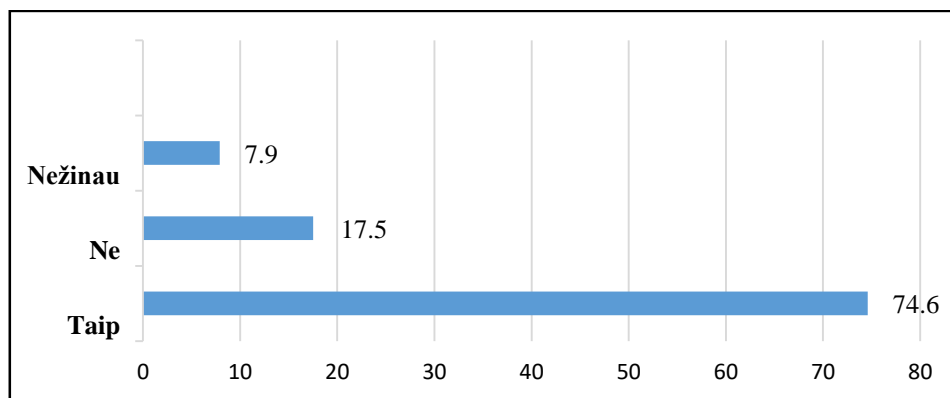
Kitu anketos klausimu buvo norima sužinoti ar respondentų supažindinti su papildomo ugdymo formomis. 66,7 proc. respondentų teigia, kad juos supažindino su papildomo ugdymo formomis ir jie žino, kokios jos. 33,3 proc. respondentų teigia nežinantys. Galima manyti, kad daugiau nei pusė tėvų domisi galimomis formomis, yra supažindinti ir jas žino.

Respondentų anketoje klausus, ar jus supažindino kokie bus rezultatai lankant papildomą ugdymą, tik 23,8 proc. atsakė kad taip. Galima manyti, kad papildomo ugdymo mokytojai nesupažindina tėvų, kokie gali būti rezultatai lankant papildomą ugdymą. Todėl tėvai nežino kokie bus lavinami vaikų gebėjimai.

24 proc. respondentų nuolatos bendrauja su papildomo ugdymo mokytojais. Aišku, jog tėvai domisi vaikų papildomu ugdymu ir teiraujasi mokytojų kaip jiems sekasi. Taip pat sužino apie vaikų pasiekimus. Ar bendraujate su papildomo ugdymo mokytojais, sujungus atsakymus „taip“, „visada“ ir „kartais“, lyginus teiginius – „bendrauju“ ir „nebendrauju“, paaiškėjo, kad vyrai ($p < 0,013$) dažniau bendrauja nei moterys. Galima pasidžiaugti, kad tėčiai dažnai bendrauja su mokytojais ir jiems yra svarbus vaikų ugdymas.

Respondentų klausus „Ar yra organizuojami renginiai, kuriuose vaikai pristato savo įgytus gebėjimus papildomo ugdymo veiklose“, taip atsakė tik 36 proc. tėvų. Galima manyti, kad papildomo ugdymo mokytojai retai organizuoja renginius. Tėvai retai mato savo vaikų pasiekimus renginių metu, taip pat silpnėja papildomo ugdymo kokybė.

Respondentų buvo klausama „Ar pastebite, kad vaikas patobulėjo lankant papildomą ugdymą“, nuomonė pateikiama 6 paveiksle.

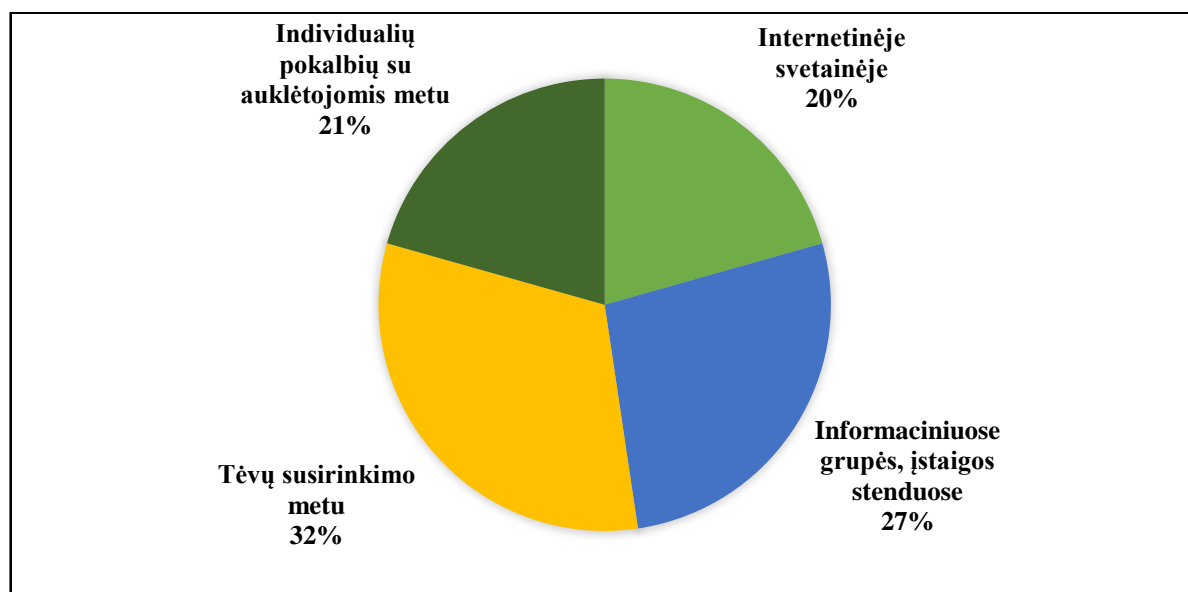
6 pav. Respondentų nuomonė apie vaikų patobulėjimą lankant papildomą ugdymą (N=107)

Analizuojant 7 paveikslą akivaizdžiai matosi, kad tėvai 74,6 proc. pastebi vaikų patobulėjimą lankant papildomą ugdymą, reiškia, jis pasiteisina ikimokyklinio ugdymo įstaigoje ir ugdo priešmokyklinio amžiaus vaikų kompetencijas.

Lyginant respondentų nuomonę tarp lyčių, paaiškėjo, kad moterys ($p < 0,044$) labiau vertina vaikų patobulėjimą. Jos dažniau pastebi vaikų įgytus gebėjimus.

Respondentų klausus „Ar norėtų vaikams kokybiškesnio papildomo ugdymo“, sutiko net 73 proc. tėvų. Tėvai matydami papildomo ugdymo įvairius pasirinkimo variantus, bei papildomo ugdymo mokytojų organizuojamus renginius natūralu, jog norėtų kokybiškesnio ugdymo. Tačiau nėra gerai, kai tėvai negauna savo vaikų ugdymo institucijose kokybės. Tada jie pradeda ieškoti kitų papildomo ugdymo teikėjų. Taip ikimokyklinė įstaiga netenka ugdytinių tėvų pasitikėjimo.

Kitu klausimu respondentų klausus ar tenkina gaunama informacija apie vaiko pasiekimus, paaiškėjo kad tenkina 71,4 proc. tėvų. Akivaizdu, kad tėvai norėtų kokybiškesnio papildomo ugdymo, tačiau dabartinio papildomo ugdymo rezultatai juos tenkina. Įdomu, koku būdu tėvai gauna informaciją apie vaiko pasiekimus. 7 paveiksle pateikiama informacija, koku būdu tėvai gauna informaciją apie vaiko pasiekimus.

7 pav. Koku būdu gaunama informacija apie vaiko pasiekimus (N=107)

Akivaizdu, kad tėvai informaciją gauna įvairias būdais. Tačiau dažniausiai tėvai nurodė, jog informacija gaunama tėvų susirinkimo metu. Tai yra visiškai suprantama, kadangi auklėtoja dažniausiai informaciją tėvams pateikia susirinkimo metu. Taip pat kiek mažiau nurodė, kad informaciniuose stenduose. Galima manyti, kad tėvai gauna informaciją apie vaiko pasiekimus ikimokyklinėje ugdymo įstaigoje.

Paskutiniaisiais anketos klausimais buvo siekiama išsiaiškinti, ar tėvai moka už papildomą ugdymą darželyje, kadangi tėvams yra siūloma pasinaudoti Neformaliojo ugdymo krepšeliu.

Paaiškėjo, kad dauguma (82,5proc.) tėvų moka už papildomą ugdymą ikimokyklinėje ugdymo įstaigoje ir kažkodėl nesinaudoja valstybės mokinio krepšeliu, skirtu papildomam ugdymui. Galima manyti, kad ugdymo įstaiga nepasiūlo tėvams pasinaudoti juo, neteikia nemokamo papildomojo ugdymo.

Kitu anketos klausimu buvo klausama, ar tėvai sutiktų ir galėtų skirti daugiau lėšų papildomajam ugdymui. Net 87,3% sutinka skirti daugiau pinigų. Akivaizdu, kad tėvai pasiruošę skirti daugiau pinigėlių vaikų papildomam ugdymui. Į tai atsižvelgiant, ikimokyklinė ugdymo įstaiga galėtų pakviesti papildomo ugdymo teikėjus. Tada tėvams norimo papildomo ugdymo nereikėtų ieškoti kitose ugdymo įstaigose.

Palyginus respondentų nuomonę pagal lytį, vyrai labiau nei moterys ($p < 0,051$) sutinka daugiau skirti pinigų papildomajam ugdymui. Galima suprasti, kad tėvai gali skirti daugiau pinigų, tačiau ikimokyklinė ugdymo įstaiga netenkina tėvų poreikio papildomo ugdymo srityje. Vyrai labiau galbūt linkę savo vaikams skirti daugiau pinigų.

Atlikus tyrimą paaiškėjo, kad pakankamai vaikų lanko papildomą ugdymą ikimokyklinėje ugdymo įstaigoje, tačiau dauguma jų renkasi ir kitose ugdymo įstaigose. Dauguma respondenčių yra moterys. Tėvai yra patenkinti mokytojais, skirta ugdymo patalpa ir numatytu laiku. Respondentai teigia, kad ikimokyklinėje ugdymo įstaigoje pakankamai rūpinamasi vaikų meniniu ugdymu ir mano, kad papildomas ugdymas joje yra būtinas. Tačiau tėvų netenkina papildomo ugdymo įvairovė, pageidauja kokybiškesnio ugdymo. Lankantys papildomą ugdymą, yra rezultatais patenkinti.

IŠVADOS

1. Studijuota literatūra atskleidė, kad psichosocialinė raida yra labai reikšminga vaiko vystymuisi. Ji prasideda nuo tėvų ir vaiko bendravimo, kontakto, iš kurio vystosi vaiko socializacija. Priešmokyklinio amžiaus vaikui labai svarbu jausti savigarbą, kurios turėjimas padeda jaustis drąšiam, aktyviam, nebijoti naujovių.
2. Priešmokyklinis ugdymas, tai – į vaiką ir į šeimą orientuotas ugdymas, kuris padeda subręsti mokyklai. Tikslas – padėti pasirengti mokytis pagal pradinio ugdymo programą. Pagrindiniai uždaviniai – atsižvelgiant į vaiko galias užtikrinti priešmokyklinio ugdymo kokybę, įgyvendinti ugdymą atitinkantį vaiko raidai.
3. Papildomas ugdymas teikiamas papildomo ugdymo mokytojų. Jis vykdomas pagal patvirtintus ikimokyklinės įstaigos planus ir yra sudėtinė švietimo sistemos dalis.
4. Papildomas ugdymas sudaro galimybę pačiam vartotojui pasirinkti norimą formą ar būdą ir vėliau susidaryti nuomonę į kurią kryptį pats linksta.
5. Atlikus tyrimą, ištyrus tėvų požiūrį į papildomo ugdymo užsiėmimus ikimokyklinėse ugdymo įstaigose, galima teigti kad:
 - tėvai papildomu ugdymu ikimokyklinėje ugdymo įstaigoje yra patenkinti gaunama informacija ir papildomo ugdymo organizavimu. Dauguma respondentų renkasi papildomą ugdymą ir teigia, kad įstaigoje pakankamai rūpinamasi vaikų meniniu ugdymu;
 - tėvai pastebi vaikų papildomo ugdymo pažangą, juos tenkina papildomo ugdymo mokytojai, skirta patalpa ir numatytas laikas.
 - atsiskleidė pagrindinė priežastis, dėl ko tėvai renkasi papildomą ugdymą kitose ugdymo įstaigose. Dėl riboto krypčių pasirinkimo galimybių, jie ieško tinkamų už ikimokyklinės įstaigos ribų.
 - tėvai labiausiai domisi Priešmokyklinio ugdymo programa, įstaigos nuostatais, o mažiausiai domisi Neformalaus ugdymo programomis, Strateginiu planu ir Metine veiklos programa.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

1. Adaškevičienė, E. (2013). Vaikų sveikatą stiprinančio fizinio aktyvumo ugdymas: monografija. Klaipėda: Klaipėdos universiteto leidykla.
2. Amonašvilis Š. (2009). Gyvenimo mokykla, Mokyklos tiesa. Vilnius, Andrena.
3. Aramavičiūtė V. (2005). Auklėjimas ir dvasinės asmenybės branda. Gimtasis žodis.
4. Balčytis E.(1986). Muzikos mokymo IV – VII klasės pagrindai. Kaunas: Šviesa.
5. Banevičiūtė B., Puipaitė-Narbutienė I. (2017) Pradinių klasių šokio pamokos kokybė Kupiškio rajono ugdymo administratorių supratimu. Pasaulis vaikui: Ugdymo realijos ir perspektyvos. Vilnius: Lietuvos edukologijos universiteto leidykla
6. Barkauskaitė (2004). M. Moksleivių dorinis ugdymas po pamokinėje veikloje. Pedagogika: mokslo darbai.
7. Barkauskaitė M. (2007). Paauglių socializacija: ypatumai, kaitos galimybės. Mokslo darbai, Pedagogika 88. Vilniaus pedagoginio universiteto leidykla.
8. Bendroji priešmokyklinio ugdymo ir ugdymosi programa (2002), Vilnius: Švietimo aprūpinimo centras
9. Bitinas B.(2000). Ugdymo filosofija. Vilnius
10. Boud D., Falchikov N. (2007). Rethinking Assessment in Higher Education. Routledge. London and New York.
11. Brazauskaitė A. (2004). Vaikų dailės terapinis aspektas, Vilnius: Gimtasis žodis
12. Carron G., Carr-Hill R. (1991). Non-formal education: information and Planning Issues. InternationalInstitute for Educational Planning.
13. CDC Centers for Disease Control and Prevention (2017). Preschoolers (3-5 years of age). Internetinė prieiga:
<https://www.cdc.gov/ncbddd/childdevelopment/positiveparenting/preschoolers.html>
14. Chisholm, Lynne; Hoskins, Bryony; Glahn, Christian (2005). Trading up: Potential and Performance in Non-Formal Education. Starsbourg: Council of Europe.
15. Dapkienė S.(2002). Papildomojo ugdymo formos. Šiauliai.
16. Davidova J., Minakova T. (2008). Theoretical background of development of music teachers reflective activity. Klaipėda.Tiltai. Nr.37.
17. Dodge T. D., Colker L. J., Heroman C. (2002). Ikimokyklinio amžiaus vaikų kūrybiškumo ugdymas, Vilnius: Presvika

18. Entwisle, D. R., Aleksander, K. L., Olson, L. S. (2000). Summer Learning and Home Environment. In: A Notion at risk (Ed. R. Kahlenberg). New York: A Century Foundation Press.
19. Giddens A. (2005). Sociologija. Vilnius: poligrafija ir informatika.
20. Glebuviene V., Grigaitė B., Monkevičienė O. (2004). Lietuvos vaikų brandumas mokyklai: tyrimas ir problemos. Vilniaus pedagoginis universitetas
21. Grabauskaitė – Jakimovska J. (2014). Ugdymas dirbant su jaunimu: jaunimo neformaliojo ugdymo kokybės paieškos. Vilnius. [interaktyvus], [žiūrėta 2017-11-15]. Prieiga per internetą: <<http://www.zurnalai.vu.lt/files/journals/180/articles/3776/public/64-80.pdf>>.
22. Gričiūtė A.(2001). 6-12 metų vaiko kognityvinių procesų ir motyvacinių orientacijų ryšio ypatumai. Daktaro disertacija. Kaunas
23. Hanses K. A., Kaufmann R. K., Saifer S. (1997). Ugdymas ir demokratijos kultūra: Ikimokyklinis amžius. Vilnius: Lietus
24. Jaques – Dalcroze E. (2009). Rhythm, Music and Education. Barclay Press, Incorporated.
25. Jonilienė M. (2017) 4-6 metų vaikų muzikinis ugdymas: vertybinių nuostatų kaita. Pasaulis vaikui: Ugdymo realijos ir perspektyvos. Vilnius: Lietuvos edukologijos universiteto leidykla
26. Jovaiša L. (2001). Ugdymo mokslas ir praktika. Analitinių straipsnių monografija. Vilnius.
27. Juodaitytė A. (2002). Socializacija ir ugdymas vaikystėje: vadovėlis. V.: Petro ofsetas.
28. Kahlenberg, R. (2000). A Notion at Risk. New York: A Century Foundation Press.
29. Katinienė A. (2000) Vaiko muzikos suvokimo ir atlikimo psichofizinės galimybės bei ypatumai. Žvirblių takas. Nr. 5.
30. Kazragytė V. (2011). Mažųjų vaidyba. Vilnius: Vilniaus pedagoginis universitetas
31. Kazragytė V., Stankevičienė K. (2011) Penkerių-septynerių metų vaikų vaidyba kaip kūrybos procesas
32. Kirsten A. Hansen, Roxane K. Kaufmann, Steffen Saifer (1997). Ugdymas ir demokratijos kultūra. Ikimokyklinis amžius Lietus.
33. Kochanskienė A. (2015). Priešmokyklinis ugdymas/-is. Kauno kolegija.
34. Kolominskis J. (1987). Pažink save: pokalbiai apie psichologiją. Kaunas: Šviesa
35. Kriščiūnaitė A., Strakšienė D. (2015). Neformaliojo muzikinio ugdymo pažangos ir pasiekimų vertinimas kaip mokinio savivertę sąlygojantis veiksnys. Mokytojų ugdymas. Šiaulių universitetas. Vilnius : BMK Leidykla. ISSN 1822-119X. 2015, Nr. 24(1), p. 87-100.
36. Kriščiūnaitė A., Strakšienė D. (2015). Ugdymo organizavimo raiškos tendencijos meno ir (ar) muzikos mokyklose: absolventų požiūrio refleksija. Kūrybos erdvės Nr.22. [interaktyvus], [žiūrėta

2017-10-15]. Prieiga per internetą:

<http://www.su.lt/images/leidiniai/KE/KE_2015_22/04_Kriksciunaite.pdf >

37. Kūrybiškas mokytojas – kūrybiški mokiniai (2016). Klaipėda: Klaipėdos universitetas
38. Kvieskienė G. (2000). Socializacijos pedagogika (Įvadas į socialinę pedagogiką): mokymo priemonė socialinės pedagogikos studentams. Vilnius, Baltijos kopija.
39. Kvieskienė G. (2005). Pozityvioji socializacija. Monografija. Vilnius
40. Laužikas J. (1965). Mokinių valios ugdymo bruožai. Vilnius.
41. Leliūgienė I. (2003). Socialinė pedagogika : vadovėlis. Kaunas, Technologija.
42. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministras įsakymas dėl priešmokyklinio ugdymo tvarkos aprašo patvirtinimo (2016). [interaktyvus], [žiūrėta 2017-11-15]. Prieiga per internetą: <<https://www.etar.lt/portal/lt/legalAct/edee33a0b48111e598c4c7724bda031b>>
43. Lietuvos Respublikos švietimo įstatymai (2011) [interaktyvus]
http://www.mokolupm.lt/out_data/lietuvas-respublikos-svietimo-istatymas.pdf
44. Lietuvos respublikos švietimo įstatymo (2015 m. gruodžio 22 d.). Nr. I-1489 2, 7, 8, 9, 24, 27, 36, 37, 43, 46 ir 47 straipsnių pakeitimo įstatymas. Nr. XII-2213. Vilnius. [interaktyvus], [žiūrėta 2016-12-20]. Prieiga per internetą: <<https://www.etar.lt/portal/lt/legalAct/edee33a0b48111e598c4c7724bda031b>>
45. Lietuvos šveitimas 2004m. [interaktyvus], [žiūrėta 2017-10-15]. Prieiga per internetą: https://www.smm.lt/uploads/documents/svietimas/kiti/archyvas/Lietuvos_svietimas-2004.pdf
46. Linkaitytė G., Lapėnienė A. (2003) Vaiko pažinimo gebėjimų plėtra ugdant daile. ActaPaedagogicaVilnensia, Nr. 11, p. 130-138
47. Locker M. (2014). This Is How Music Can Change Your Brain. U.S. [interaktyvus], [žiūrėta 2016-10-20]. Prieiga per internetą: < <http://time.com/3634995/study-kids-engaged-music-class-for-benefits-northwestern>>.
48. Maceina A. (1990). Pedagoginiai raštai. Kaunas.
49. Makarskaitė R. (2002). Papildomas ugdymas pradinėje mokykloje. Vilnius.
50. Martinonienė S. (2014). Neformalus ugdymas formaliojo ugdymo sistemoje: Panevėžio “Vyturio” progimnazijos patirtis. Projektas Pedagogų kvalifikacijos tobulinimo ir perkvalifikavimo sistemos plėtra (II etapas) Nr. VP1-2.2-ŠMM-02-V-01-009. Panevėžys.
51. Martišauskienė, E. (2008). Šviesos pedagogikos kontūrai: dvasingumo ugdymo pamatai. Vilnius: Vilniaus pedagoginio universiteto leidykla.
52. Maslow A. (2009). Motyvacija ir asmenybė. Vilnius.

53. Matlašaitienė R. (1995). Vėrinėlis. Knyga auklėtojai, II dalis: Dailė, Vilnius, p. 47-74
54. Nausėdienė R. (2003). Mintys apie vaikus ir muzika. Pedagogų profesinės raidos centras Vilniaus švietimo skyrius Vilniaus muzikos mokykla "Lyra". Vilniaus muzikos ir bendrojo lavinimo mokyklų mokytojų mokslinės praktinės konferencijos medžiaga. Vilnius.
55. Neformaliojo vaikų švietimo etnokultūrinio ugdymo programa (2014), [interaktyvus], [žiūrėta 2015-12-29]. Prieiga per internetą: <<http://www.volungele.lt/index.php/veikla/vykdomos-programos>>
56. Neformaliojo vaikų švietimo koncepcija (2012). [interaktyvus], [žiūrėta 2018.01.20] Prieiga per internetą:
<<http://www.smm.lt/uploads/documents/svietimas/neformalus%20ugdymas/KONCEPCIJA%202012%20003%2029%20isak%20Nr.%20V-554.pdf>>
57. Neifachas S. (2007). Priešmokyklinio ugdymo kokybės vadyba: vadovavimas ugdymo programos rengimo strategijai. Konceptualizavimo dimensijos. Vilnius
58. Neifachas S. (2008). Vaikų ugdymas darželyje: dabartis ir ateities perspektyva. Vilnius
59. Pečeliūnas R. (201a3). Neformali meninė veikla kaip dvasingumo ugdymo forma. Socialiniai mokslai. Edukologija, Nr. 1(39), p. 44-48
60. Pečeliūnas R. (2013b). Pedago ir ugdytinio sąveika normaliame muzikiniame ugdyme taikant kompleksinio poveikio metodą, Vaikystė ir ugdymas – 2013: mokslinės-praktinės konferencijos straipsnių rinkinys, p. 56-64, Šiauliai
61. Pečiuliauskienė P. (2009). Mokyklos veikla papildomas ugdymas. [interaktyvus], [žiūrėta 2015.10.12]. Prieiga per internetą: <<http://www.peciuliauskiene.skynet.lt/index.htm>>.
62. Petkūnienė D., Juzėnienė G. (2008). Kelias į neformalųjį ugdymą .Kūrybiškumo link. Metodinė priemonė. Vilnius.
63. Popamokinė veikla, neformaliojo ugdymo krepšelis 2015m. [interaktyvus],[žiūrėta 2017-11-16]. <Prieiga per internetą: <http://www.smm.lt/web/lt/ka-svarbu-zinoti/popamokine-veikla>>.
64. Priešmokyklinio ugdymo bendroji programa (2014). Lietuvos švietimo ir mokslo ministerija.
65. Puišienė D. (2003). Muzikalumas ir ji ugdymas. Pedagogų profesinės raidos centras Vilniaus švietimo skyrius Vilniaus muzikos mokykla "Lyra". Vilniaus muzikos ir bendrojo lavinimo mokyklų mokytojų mokslinės praktinės konferencijos medžiaga. Vilnius.
66. Rajackas V. (2004). Pedagogikos pagrindai. Studijų knyga. Vilnius.
67. Rimkutė S. (2008). Judesio svarba mokant muzikos jaunesniojo mokyklinio amžiaus vaikus. Klaipėda. Tiltai. Nr. 37

68. Sahlberg P. (2004). Pagrindiniai į kompetencijas orientuoto mokymosi bruožai. [Interaktyvus], [žiūrėta 2015-12-03]. Prieiga per internetą: <<http://www.ugdome.lt/kompetencijos5-8/pagrindinis/pagrindiniai-kompetenciju-ugdymo-aspektai/i-kompetencijas-orientuoto-ugdymo-gaires/>>
69. Sidabrienė J. (2017) Pirmieji žingsniai dailės kalbos pažinimo link: Dailės vadovėliai pradinio dailės ugdymo pamokose. Pasaulis vaikui: Ugdymo realijos ir perspektyvos. Vilnius: Lietuvos edukologijos universiteto leidykla
70. Skirmantienė J. (2013). Neformaliojo ugdymo prielaidos Neformaliojo ugdymo svarba pozityviajai socializacijai. Lietuvos edukologijos universitetas.
71. Stankevičienė K. (2003) Ikimokyklinio amžiaus vaikų kūrybiškumo ugdymas tautodaile. *Paedagogica Vilnensia*, Nr. 11, p. 108-115
72. Strakšienė D. (2009). Muzikos kūrinių didaktinės refleksijos ugdymas muzikavimu. Monografija. VšĮ Šiaulių universiteto leidykla.
73. Stulpinas T. (2002). Tyrimo pradmenų mokymas. Šiaulių universitetas.
74. Šalkauskis S. Rinktiniai raštai. (1992). Pedagoginės studijos. I knyga. Vilnius.
75. Šečkuvienė H. (2004) Vaiko muzikinių gebėjimų ugdymas, Vilnius: Vilniaus pedagoginis universitetas
76. Tarptautinių žodžių žodynas (2013). Alma littera.
77. Tynan B. (2008). Make your child brilliant. Uncovering your child's hidden gifts. Quadrille.
78. Vaitkevičius J. (2008). Žmogaus ugdymas kaip problema. Lietuvos pedagogikos mokykla istoriniuose vingiuose. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla.
79. Voitechovič D. (2005). Priešmokyklinio ugdymo organizavimo modelių veiksmingumas. Vilnius.
80. Zaleskienė I. (2004). Pilietinio ugdymo socialinė dimensija. Vilnius.
81. Zuoza R. (2017). Neformaliojo vaikų švietimo aktualijos. [Interaktyvus], [žiūrėta 2016-12-10]. Prieiga per internetą: <<https://www.upc.smm.lt/naujienos/neformalus/mokymai1/Neformaliojo%20vaiku%20svietimo%20aktualijos.pdf>>
82. Žukauskienė (2007). Raidos psichologija. Margi raštai.

PRIEDAI

1. Klausimyno parengimo pagrindimas
2. Anketa

1 Priedas

Klausimyno parengimo pagrindimas (parengė darbo autorė M. Dragūnienė, 2018)

1. Išsiaiškinti demografinius ir socialinius respondentų duomenis.

<i>Literatūros pagrindimas</i>	<i>Klausimas, teiginys</i>
	1.1 Jūs esate: moteris, vyras
	1.2 Įgytas išsilavinimas
	1.3 Ar Jūs manote, kad žmogus turi būti aktyvus ir domėtis įvairiapuse veikla visą gyvenimą ?

2. Išsiaiškinti respondento domėjimąsi vaikų lavinimu.

<i>Literatūros pagrindimas</i>	<i>Klausimas, teiginys</i>
Neformalus ugdymas kas dieną tampa vis svarbesnis Lietuvos švietimo kontekste. Jis papildo formalųjį švietimą ir ugdo visapusišką asmenybę. Tinkamas užimtumas vaikams skatina turiningai leisti laisvalaikį, taip pat ugdyti kompetencijas (Skirmantienė, 2013).	2.1 Svarbiausia, kad vaikas būtų užimtas ir lavinamas
	2.2 Reikia nuosekliai siekti tikslo ir nesiblaškyti po įvairias veiklas

3. Išsiaiškinti respondento nuomonę apie papildomo ugdymo svarbą.

<i>Literatūros pagrindimas</i>	<i>Klausimas, teiginys</i>
Neformalus ugdymas kas dieną tampa vis svarbesnis Lietuvos švietimo kontekste. Jis papildo formalųjį švietimą ir ugdo visapusišką asmenybę. Tinkamas užimtumas vaikams skatina turiningai leisti laisvalaikį, taip pat ugdyti kompetencijas (Skirmantienė, 2013).	3.1 Papildomas ugdymas ikimokyklinėje įstaigoje būtinas
	3.2 Vaikams reikalingas meninis ugdymas, nes jis formuoja asmenybę
	3.3 Kiekvienas vaikas yra gabus ir gali dalyvauti meninėje veikloje
	3.4 Dalyvaudami meninėje veikloje vaikai išmoksta bendrauti, tampa drąsesni

	3.5 Reikia rinktis tą meninę veiklą, kuri labiausiai patinka vaikui
	3.6 Reikia rinktis tą meninę veiklą, kurioje ryškūs vaiko gebėjimai
	3.7 Reikia leisti vaikui išbandyti save įvairiose meninėse veiklose

4. Išsiaiškinti ar vaikai lanko papildomą ugdymą ikimokyklinėje įstaigoje ar ne ir kodėl.

<i>Literatūros pagrindimas</i>	<i>Klausimas, teiginys</i>
D. Petkūnienė, G. Juzėnienė (2008) metodinėje priemonėje aptaria neformalaus ugdymo kūrybiškumo svarbą priešmokyklinio amžiaus vaikams. Vienas svarbiausių tikslų ugdymo programose išskirtas kūrybiškumo ugdymas.	4.1 Ar Jūsų vaikas lanko papildomo ugdymo veiklas ne ugdymo įstaigoje?
	4.2 Jeigu atsakėte taip, tai parašykite, kokias veiklas lanko
	4.3 Jeigu renkatės papildomą ugdymą ne ikimokyklinėje įstaigoje, tai kodėl
	4.4 Ar lanko Jūsų vaikas darželyje papildomą ugdymą?

5. Išsiaiškinti ar tėvai patenkinti papildomo ugdymo formomis

<i>Literatūros pagrindimas</i>	<i>Klausimas, teiginys</i>
Dažnai atsižvelgiant į priešmokyklinio amžiaus vaikų tėvų pageidavimus ir vaikų poreikius priešmokyklinio ugdymo įstaigose yra organizuojamas neformalusis ugdymas. Juo paprastai sudaromos sąlygos atsiskleisti priešmokyklinio amžiaus vaikų gebėjimams, gabumams, kūrybiškumui, tenkinamas fizinio aktyvumo poreikis (Juodaitytė, 2000).	5.1 Ar Jus tenkina papildomo ugdymo įvairovė darželyje?
	5.2 Kokiose srityse norėtumėte matyti vaiko pasiekimus darželyje ?
	5.3 Ar siūlėte darželio vadovybei papildomo ugdymo veiklas?

6. Išsiaiškinti papildomo ugdymo kokybę

<i>Literatūros pagrindimas</i>	<i>Klausimas, teiginys</i>
Mokslas įrodė, kad vaikai lankantys papildomą muzikinį ugdymą sugeba greičiau mąstyti, aktyviai skatinama vystyti smegenų veiklą (Locker, 2014).	6.1 Ar Jus supažindino su papildomo ugdymo formomis?
	6.2 Ar Jus supažindino, kokie bus rezultatai lankant papildomą ugdymą?
	6.3 Ar bendraujate su papildomo ugdymo mokytojais, klausiate kaip sekasi Jūsų vaikui?
	6.4 Ar yra aptariami vaiko pasiekimai baigiant mokslo metus?
	6.5 Ar organizuojami renginiai, kuriuose vaikai pristato savo gebėjimus, įgytus papildomo ugdymo veiklose?
	6.6 Ką tobulintumėte renginiuose?
	6.7 Ar Jūs pastebite, kad vaikas patobulėjo lankant papildomą ugdymą?
	6.8 Ar norėtumėte kokybiškesnio papildomo ugdymo?
	6.9 Gaunama informacija apie vaiko ugdymo(si) pasiekimus tenkina

7. Ar yra tėvai patenkinti papildomam ugdymui parinkta vieta, laiku, mokytojais

<i>Literatūros pagrindimas</i>	<i>Klausimas, teiginys</i>
Neformaliojo ugdymo švietime siekiama suteikti vaikams prieinamumą, užsiėmimus teikti arčiau gyvenamosios vietos, kas yra labai svarbu rajonuose gyvenantiems vaikams, kurie ne visada gali rinktis papildomą ugdymą dėl atstumo kliūčių. Taip pat siekiama programos įvairovės, ieškoma naujų ugdymo kryptų, metodų (Zuoza, 2017).	7.1 Ar Jus tenkina papildomam ugdymui skirta patalpa?
	7.2 Ar Jus tenkina papildomo ugdymo numatytas laikas ir diena?
	7.3 Ar Jūs esate patenkinti papildomo ugdymo mokytojais?

8. Išsiaiškinti kaip dažnai tėvai rūpinasi vaikų meniniu ugdymu

<i>Literatūros pagrindimas</i>	<i>Klausimas, teiginys</i>
Menas – jausmų, emocijų intuicijų sfera, dvasingiausia vertybė, kuri pasireiškia visose kultūrose. Pagrindinis meno poveikis emocionalumas su raiškos priemonėmis (Strakšienė, 2009).	8.1 Pažymėkite, kokios papildomos veiklos pageidautumėte įstaigoje
	8.2 Ar pakankamai įstaigoje rūpinamasi vaikų meniniu ugdymu?
	8.3 Jūsų nuomone, kiek dažnai įstaigoje turi lankytis įvairūs teatrai su spektakliais vaikams
	8.4 Jūsų nuomone, kiek dažnai vaikai turi lankytis įvairiose meninėse veiklose, organizuojamose ne ugdymo įstaigoje (teatruose, koncertuose ir kt.)?

9. Ar tėvai domisi programomis

<i>Literatūros pagrindimas</i>	<i>Klausimas, teiginys</i>
Išimokyklinė ugdymo įstaiga planuodama ugdymą remiasi dokumentais<...> (Priešmokyklinio ugdymo bendroji programa, 2014).	9.1 Ar esate susipažinę su įstaigos, kurią lanko Jūsų vaikas, dokumentais ir vykdomomis programomis ?
	9.2 Kokių būdu gaunate informaciją apie įstaigos veiklą?

10. Išsiaiškinti ar tėvai moka už papildomą ugdymą, ir ar galėtų skirti daugiau lėšų.

<i>Literatūros pagrindimas</i>	<i>Klausimas, teiginys</i>
Vaikų neformalaus ugdymo formų ir būdų gausa šiame XXI amžiuje leidžia vaikams ir tėvams pasirinkti norimą sritį. Nuo 2015m. įvestas neformalaus vaikų švietimo krepšelis, leidžia tėvams pasirinkti neformaliojo ugdymo formą iš pateikto sąrašo (Popamokinė veikla, neformaliojo ugdymo krepšelis, 2015).	10.1 Ar mokate už papildomą ugdymą darželyje?
	10.2 Ar galėtumėte darželyje vaikui skirti daugiau pinigų papildomam ugdymui?

2 Priedas

GERBIAMI TÈVELIAI,

Esu Šiaulių universiteto studentė, atlieku tyrimą, kurio tikslas atskleisti tėvų požiūrį į priešmokyklinio amžiaus vaikų papildomo ugdymo raiškos ypatumus darželiuose. Garantuojamas atsakymų anonimiškumas, o tyrimų rezultatai bus naudojami tik moksliniais tikslais.

Kiekvieno Jūsų nuomonė yra labai svarbi. Iš anksto dėkoju už skirtą laiką ir Jūsų atsakymus.

Tinkamą atsakymą pažymėkite varnele (V) arba apibraukite.

1. Jūsų lytis:

- Moteris
- Vyras.

2. Įgytas išsilavinimas:

- Vidurinis,
- Aukštasis profesinis,
- Aukštasis universitetinis
- Kita _____

3. Ar Jūs manote, kad žmogus turi būti aktyvus ir domėtis įvairiapuse veikla visą gyvenimą ?

- Taip
- Ne

4. Išreikškite nuomonę pateiktais teiginiais.

Teiginiai	Taip	Ne	Nežinau
Papildomas ugdymas ikimokyklinėje įstaigoje būtinas			
Vaikams reikalingas meninis ugdymas, nes jis formuoja asmenybę			
Kiekvienas vaikas yra gabus ir gali dalyvauti meninėje veikloje			
Dalyvaudami meninėje veikloje vaikai išmoksta bendrauti, tampa drąsesni			
Reikia rinktis tą meninę veiklą, kuri labiausiai patinka vaikui			
Reikia rinktis tą meninę veiklą, kurioje ryškūs vaiko gebėjimai			
Reikia leisti vaikui išbandyti save įvairiose meninėse veiklose			
Reikia nuosekliai siekti tikslo ir nesiblaškyti po įvairias veiklas			
Svarbiausia, kad vaikas būtų užimtas ir lavinamas			

5. Ar Jūsų vaikas lanko papildomo ugdymo veiklas ne ugdymo įstaigoje?

- Taip
- Ne

6. Jeigu atsakėte taip, tai parašykite, kokias veiklas lanko

7. Jeigu renkatės papildomą ugdymą ne ikimokyklinėje įstaigoje, tai kodėl?

- Jus netenkina ugdymo įvairovė darželyje
- Jums yra tinkamesnis laikas
- Jūs gaunate geresnę ugdymo kokybę
- Jums patogesnė vieta
- Kita (įrašykite) _____

8. Ar lanko Jūsų vaikas darželyje papildomą ugdymą?

- Taip
- Ne

9. Ar Jus tenkina papildomo ugdymo įvairovė darželyje?

- Taip
- Ne
- Iš dalies

10. Ar siūlėte darželio vadovybei papildomo ugdymo veiklas?

- Taip
- Ne

11. Ar Jus supažindino su papildomo ugdymo formomis?

- Taip
- Ne

12. Ar Jus supažindino, kokie bus rezultatai lankant papildomą ugdymą?

- Taip
- Ne

13. Ar bendraujate su papildomo ugdymo mokytojais, klausiate kaip sekasi Jūsų vaikui?

- Taip, visada
- Kartais
- Ne

14. Ar yra aptariami vaiko pasiekimai baigiant mokslo metus?

- Taip
- Ne

15. Ar organizuojami renginiai, kuriuose vaikai pristato savo gebėjimus, įgytus papildomo ugdymo veiklose?

- Taip
- Ne
- Nežinau

16. (Jeigu taip) Ką tobulintumėte renginiuose? (Įrašykite) _____

17. Ar Jūs pastebite, kad vaikas patobulėjo lankant papildomą ugdymą?

- Taip
- Ne
- Nežinau

18. Ar norėtumėte kokybiškesnio papildomo ugdymo?

- Taip
- Ne
- Nežinau

19. Ar Jus tenkina papildomam ugdymui skirta patalpa?

- Taip
- Ne
- Nežinau

20. Ar Jus tenkina papildomo ugdymo numatytas laikas ir diena?

- Taip
- Ne
- Iš dalies

21. Ar Jūs esate patenkinti papildomo ugdymo mokytojais?

- Taip
- Ne
- Galėtų būti geresni kompetentingesni

22. Ar esate susipažinę su įstaigos, kurią lanko Jūsų vaikas, dokumentais ir vykdomomis programomis ? (galite pažymėti kelis variantus)

Priešmokyklinio ugdymo programa	☐ Taip	☐ Ne	☐ Iš dalies
Strateginis planas	☐ Taip	☐ Ne	☐ Iš dalies
Metinė veiklos programa	☐ Taip	☐ Ne	☐ Iš dalies
Įstaigos nuostatai	☐ Taip	☐ Ne	☐ Iš dalies
Neformalaus ugdymo programos	☐ Taip	☐ Ne	☐ Iš dalies

23. Kokių būdu gaunate informaciją apie įstaigos veiklą? (galite pažymėti kelis variantus - galimi keli atsakymai)

- Internetinėje svetainėje
- Informaciniuose grupės, įstaigos stenduose
- Tėvų susirinkimų metu
- Individualių pokalbių su auklėtojomis metu
- Individualių pokalbių su administracija metu
- Iš vaiko pasakojimų

Kitu būdu _____

24. Gaunama informacija apie vaiko ugdymo(si) pasiekimus Jus:

- Tenkina
- Netenkina
- Negaunu

25. Kokiose srityse norėtumėte matyti vaiko pasiekimus darželyje ? Išreitinguokite šias vaiko pasiekimų sritis pagal svarbumą nuo 1 iki 15 (kai 1 - labai svarbi sritis, 15 – mažiausiai svarbi sritis).

☐ Kasdieninio gyvenimo įgūdžiai	☐ Rašytinė kalba
☐ Fizinis aktyvumas	☐ Aplinkos pažinimas
☐ Emocijų suvokimas ir raiška	☐ Skaičiavimas ir matavimas
☐ Savivoka ir savigarba, savikontrolė	☐ Meninė raiška, estetinis suvokimas, kūrybiškumas
☐ Santykiai su suaugusiais	☐ Iniciatyvumas ir atkaklumas
☐ Santykiai su bendraamžiais	
☐ Sakytinė kalba	
☐ Tyrinėjimas	
☐ Problemų sprendimas	
☐ Mokėjimas mokytis	

26. Pažymėkite, kokios papildomos veiklos pageidautumėte įstaigoje (galite pažymėti kelis variantus - keli galimi atsakymai)

- Dainavimo užsiėmimai
- Pramoginiai šokiai
- Lietuvių liaudies tautiniai šokiai
- Keramikos užsiėmimai
- Dailės užsiėmimai
- Dailės terapijos užsiėmimai
- Anglų k. užsiėmimai
- Krepšinio treniruotės

- Futbolo treniruotės
- Šachmatų būrelis
- Kita (įrašykite) _____

27. Ar pakankamai įstaigoje rūpinamasi vaikų meniniu ugdymu?

- Pakankamai
- Nepakankamai
- Neturiu nuomonės

28. Jūsų nuomone, kiek dažnai įstaigoje turi lankytis įvairūs teatrai su spektakliais vaikams

- Du kartus per mėnesį
- Vieną kartą per mėnesį
- Kartą per du mėnesius

○ Kita (įrašykite) _____

29. Jūsų nuomone, kiek dažnai vaikai turi lankytis įvairiose meninėse veiklose, organizuojamose ne ugdymo įstaigoje (teatruose, koncertuose ir kt.)?

- Du kartus per mėnesį
- Kartą per mėnesį
- Kartą per du mėnesius

○ Kita (įrašykite) _____

30. Ar mokate už papildomą ugdymą darželyje?

- Taip
- Ne

31. Ar galėtumėte darželyje vaikui skirti daugiau pinigų papildomam ugdymui?

- Taip
- Ne

